

magasinet Humaniora

nummer 2 maj 2007

**Forskningskvalitet
og kvalitetsvurdering**

SIDE 4

SIDE 18

SIDE 32

T E M A

- 4 Kan kvalitet og kvantitet forenes?** Af Kirsten Drotner
Kvalitet er blevet et mantra, og navnlig den kvalitet der kan måles og dermed sammenlignes. Men vi har altid skullet forske til det højeste niveau. Hvorfor så al den snak om forskningskvalitet i disse år?
- 8 Humaniora og samfundsvidenskab undervurderes**
Af Wim Blockmans
Hvis man går ud fra, at metoder, der kan bruges til at evaluere mange forskellige læge- og naturvidenskabelige discipliner, uden videre kan anvendes på andre forskningsområder, har man totalt overset de specifikke forskningstraditioner og mål, der hersker især inden for humaniora og samfundsvidenskab.
- 14 Scoretricks og forskningskvalitet** Af Peter Nørgaard Larsen
Kulturministeriets forskningsinstitutioner må som humaniora generelt uden tvivl indstille sig på, at der fremover vil blive indført kriterier for forskningskvalitet, der baserer sig på publicering. Men det bliver nødvendigt at udvikle måleværktøjerne, så de bliver i bedre overensstemmelse med den forskningspraksis, som kendetegner de humanistiske fag.
- 18 Når bedømmerne skal bedømmes** Af Hans Fink
Bedømmelse af forskningsansøgninger foregår meget forskelligt fra land til land, og vi kan uden tvivl lære af, hvordan man gør andre steder.
- 22 Bibliometri for (eller imod?) humaniora**
Af Gunnar Sivertsen
I 2005 implementeredes et nyt registreringsystem for videnskabelige publikationer ved forskningsinstitutionerne i Norge. Både ministerium og institutionerne har taget systemet til sig, men på forskerniveau er systemet stadig omstridt.
- 26 Mellem national kvalitetsmåling og internationale kvalitetskriterier** Af Mette Thunø
For humaniora er det på høje tid at drøfte både kvalitets- og relevansindikatorer for ikke at blive målt og evalueret på basis af metoder udviklet til andre videnskabsfelter.

A N D R E A R T I K L E R

- 32 Forskere ser ned på gratis viden** Af Camilla Mehlsen og Thomas Kaarsted
Open Access er det nye mantra i forskningspublicering, og langt de fleste forskere bifalder den fri adgang til forskningsresultater på nettet – så længe det er de andre forskere, der leverer den gratis viden.
- 34 Hårde penge til bløde videnskaber** Af Melanie Büscher
EU satser mere end nogensinde før på at udnytte kompetencer og viden fra humaniora og samfundsvidenskab, når der skal uddeles penge til forskning på europæisk plan.
- 37 FKKs pris for dynamisk forskningsmiljø går til Musikterapi på Aalborg Universitet**
Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation har besluttet at tildele årets pris for dynamisk forskningsmiljø til musikterapi miljøet på Aalborg Universitet.
- 38 Grønlands forhistorie fortalt for børn og voksne**
Af Steen Bruun Jensen
SILA har taget tegneseriemediet i brug i deres forskningsformidling.

F A S T S T O F

- 40 Bevillinger**
- 41 Publikationer**
- 40 Kort nyt**
- 43 Rådsmedlemmer**
- 44 Leder**

magasinet Humaniora

Magasinet Humaniora udgives af Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation. Rådet støtter ny forskning og rådgiver offentlige myndigheder om humanistisk forskning i Danmark. FKK er et af de fem faglige forskningsråd under Det Frie Forskningsråd, der sekretariatsbetjenes af Forsknings- og Innovationsstyrelsen.

Magasinet Humaniora udkommer fire gange om året.
Næste nummer i september 2007.

Redaktionens adresse

Magasinet Humaniora
Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation
Forsknings- og Innovationsstyrelsen
Bredgade 40
1260 København K

Ansvarshavende redaktør

Steen Bruun Jensen
Telefon: 35 44 63 64
E-mail: sbj@fist.dk

Abonnement

Henvendelse til redaktøren
Pris: 150,- kr. for private og 200,- kr. for institutioner.

FKK's informationsudvalg

Professor, dr.phil. Kirsten Drotner
Professor, ph.d. Anne Marie Bulow-Møller
Docent, D.Phil. Hans Fink
Lektor, dr.phil. Anne Løkke

Grafisk design: Marianne Dunker Jensen

Tryk: Clichéfa Tryk AS
Forsidefoto: Scanpix

Trykt på svanemærket papir

Oplag: 1300
ISSN: 0903-2401

Dette og tidligere numre kan læses på www.fist.dk

FORSKNINGSKVALITET SKAL I stigende grad vurderes: Flere forskningsmidler skal uddeles i åben konkurrence, så pengene går til de bedste forskere og de bedste forskningsmiljøer, hedder det i regeringens globaliseringsstrategi. Samtidig kræver bl.a. den øgede internationalisering af forskningen, at man er i stand til at sammenligne meget store ansøgningsmængder.

Men hvordan vurderer vi forskningskvaliteten inden for humaniora? Modsat fx medicin og naturvidenskab, så har humaniora ikke udviklet kvantitative indikatorer, der gør det muligt at sammenligne forskningskvalitet, således at man kan adskille den fremragende forskning fra den knapt så fremragende. Derfor diskuteres det netop nu flittigt – og ind imellem heftigt – rundt omkring i forskningsinstitutioner og forskningsbevillende organer, hvordan man håndterer opgaven med at sikre, at vi får mest mulig forskningskvalitet for forskningspengene.

Dette nummer af Magasinet Humaniora byder på en række artikler, der diskuterer nogle af de udfordringer, der ligger i at vurdere humanistisk forskningskvalitet: Er humaniora simpelthen et helt særligt forskningsområde, det er umuligt at måle på? Eller gælder det blot om at tage opgaven på sig, for forskning og forskere bliver under alle omstændigheder dagligt holdt op mod hinanden? Er kvantitativ kvalitetsvurdering en selvmodsigelse, eller kan vi lære af andre forskningsområder?

Artiklerne bygger delvis på indlæg holdt på Forskningsrådet for Kultur og Kommunikations årlige temadag, som i år satte fokus på 'forskningskvalitet og kvalitetsvurdering'.

Kan kvalitet og kvantitet forenes?

Foto: Scanpix

Forskningsevaluering i et nyt forskningsrum. Kvalitet er blevet et mantra, og navnlig den kvalitet der kan måles og dermed sammenlignes – vi skal have kvalitet i plejesektoren, i vore fødevarer, når vi uddanner os, og når vi rejser. Også inden for forskningen fokuseres der på kvalitet, hvilket umiddelbart kan synes overflødigt, al den stund universitetsansatte også tidligere har skullet forske til det højeste niveau. Hvorfor så al den snak om forskningskvalitet i disse år? Af Kirsten Drotner

Der er i hvert fald tre grunde til den fornyede interesse. Først og vigtigst er den dominerende diskurs om, at vi lever i et videnssamfund. Skønt sociologer og historikere debatterer, hvorvidt det nu også er rigtigt, så har begrebet videnssamfund fået en sandhedsstatus i de fleste industrialiserede lande i verden med det resultat, at man fra Singapore til Sverige begynder at tilrettelægge politiske og økonomiske prioriteringer ud fra forudsætningen om, at et samfunds velstand og udvikling afhænger af borgernes uddannelse og evner til at skabe, dele og anvende deres viden. Diskursen om videnssamfundet har fået en realitetseffekt, som Roland Barthes ville sige.

I et videnssamfund er uddannelse og forskning helt afgørende. Derfor er de videregående uddannelser, videnskabens udvikling og forskningspolitiske prioriteringer rykket i centrum af den offentlige debat og de politiske dagsordner både herhjemme og i udlandet. Det fokus giver os som forskere nye muligheder - vores faglige interesser anses ikke længere for udelukkende at være vores private valg, men har interesse for andre uden for universiteternes mure.

Med den nye offentlige opmærksomhed følger imidlertid også nye spørgsmål til forskningen: hvad får samfundet for de midler, der ydes til forskning? Eller endnu mere specifikt: hvordan gavner forskningen private virksomheder? Uanset spørgsmålenes karakter har den øgede opmærksomhed på forskning medført øgede krav til, at forskerne og forskningsinstitutionerne skal dokumentere deres aktiviteter. Det er her kvalitet begynder at slå om i kvantitet, som vi skal se.

Videnskaben bliver mere international

Den anden grund til den fornyede interesse for forskningskvalitet er, at forskningen bliver mere og mere international, både når det gælder støttemuligheder, forskningssamarbejder og udveksling af resultater. Eksempelvis forventer mange, at det nyetablerede Europæiske Forskningsråd vil modtage omkring 10.000 ansøgninger til sit første

opslag her i 2007 om individuelle bevillinger. Hvordan skal man sammenligne sådanne meget store ansøgningsmængder inden for meget forskellige forskningsområder? Det gøres lettest, hvis man inden for sammenlignelige områder har nogenlunde fælles indikatorer for, hvad der udgør kvalitet. Den stigende internationalisering af forskningen peger således ikke blot i retning af øget dokumentation af kvalitet, den øger også kravene til, at denne dokumentation er statistisk brugbar, dvs. kvalitet skal kunne måles ved hjælp af kvantitative indikatorer.

Forskningsmidler i øget konkurrence

Den tredje grund til den stigende interesse for forskningskvalitet er, at flere og flere forskningsmidler fordeles gennem konkurrence – det gælder både inden for de enkelte institutioner, mellem forskellige institutioner på nationalt plan og mellem forskere og forskningsgrupper på internationalt plan. Hvordan sikrer man, at det er de bedste, de mest kvalificerede, der får bevilling? Og hvordan sikrer man, at der også fremover vil være nye forskningsområder af høj kvalitet? Svarene forudsætter, at man både lokalt, nationalt og internationalt råder over måder, hvorpå man kan sammenligne og også udvikle kvalitet gennem hele forskningsprocessen. Sammenligning af kvalitet er lettest at foretage ad statistisk vej, mens udvikling af kvalitet kræver ganske andre midler som eksempelvis næring af de videnskabelige rammevilkår.

Diskursen om videnssamfundet, forskningens internationalisering og den stigende konkurrence om forskningsmidler på alle niveauer giver altså tilsammen forskerne nye muligheder; men disse tendenser øger samtidig kravene til, at forskerne og forskningsinstitutionerne skal kunne dokumentere og evaluere forskningens kvalitet; og denne kvalitet skal helst kunne sammenlignes, hvilket styrker kravene til forskningsdokumentation og -evaluering på kvantitativt grundlag.

Disse tendenser giver nye udfordringer til alle videnskabelige områder, herunder humaniora. Fordi mange humanistiske områder

ikke har nogen lang tradition for international forskningsevaluering stiller disse udfordringer sig særlig tydeligt for humaniora, men måske har humanistiske forskere derved også mulighed for at tilbyde svar, der bedre stemmer med nutidens krav end områder med lang tradition for eksempelvis bibliometrisk statistik.

Dilemmaer i kvalitetsevaluering

Hvis man skal kunne vurdere, hvorvidt noget forskning er bedre end anden forskning, må man naturligvis have et grundlag for sin vurdering. Dokumentation af kvalitet og evaluering af kvalitet hænger således sammen. Dokumentation kan udformes både *kvalitativt og kvantitativt*. Den kvalitative dokumentation kendes internationalt fra "jobbørsen," hvor store institutter på bestemte tider af året interviewer ansøgere til opslåede stillinger; ligesom den ses, når et fagområde evalueres – også her interviewes ansatte ofte som led i en selvevaluering.

Den kvantitative dokumentation kendes navnlig fra evaluering af individuelle forskere og hele institutioner. De fleste kender rangeringen af universiteter i *Times Higher Educational Supplement*; og individuelle forskere rangeres i en del fag gennem de meget omdebatterede bibliometriske opgørelser af forskningspublikationer.

Kvalitetsevaluering kan også være enten *retrospektiv eller prospektiv*. Således vurderes en kandidat til et adjunktur naturligvis på sine faglige meritter, men man ser også på vedkommendes potentiale i forhold til en videnskabelig fremtid, der omfatter både undervisning, forskning og - nogen vil vel sige ikke mindst - administration.

Endelig kan kvalitetsevaluering omfatte *udvalgte elementer eller hele forskningsprocessen*. Således har det danske forskningsrådgivende system en solid tradition for at vurdere ansøgninger, mens vi i ringe grad har mulighed for at vurdere, hvad der kommer ud af bevillingerne i form af eksempelvis ph.d.-afhandlinger, nye videnskabelige netværk eller publikationer.

For alle disse dimensioner af forsknings-evaluering gælder det, at de stigende krav til dokumentation, og ikke mindst statistisk sammenlignelig dokumentation, giver en række udfordringer, som de fleste videnskabelige institutioner i disse år kender og forholder sig til, uden at nogen synes at have fundet optimale løsninger.

Den første og måske vigtigste udfordring gælder kvaliteten af bedømmerne. Hvis man færdes blot lidt i det europæiske forskningsrum, får man hurtigt fornemmelsen af, at den ene halvdel af Europas forskere i disse år er i færd med at bedømme den anden halvdel – og det er nogle gange vanskeligt at kende forskel på de to grupper. Tilvæksten af nye topforskere står ganske enkelt ikke mål med efterspørgslen efter bedømmere til at foretage fagfælle vurderinger, sidde i bedømmelsesudvalg, evalueringspaneler og fondsbevilgende bestyrelser.

En måde, hvorpå denne udfordring kan håndteres, er at gøre forskningsevaluering meriterende i langt højere grad, end det er tilfældet i dag. I store lande som USA og Storbritannien arbejder forskningsrådene således med faste fagpaneler, hvis medlemmer uddannes, og hvis arbejde giver merit på medlemmernes hjemmeinstitutioner.

En anden udfordring vedrører forholdet mellem prospektiv og retrospektiv evaluering; eller mere konkret: hvordan afvejes den ori-

ginale idé og de nyskabende tilgange over for forskernes hidtidige resultater? Her rummer den øgede kvantificering en risiko for, at vi mister blikket for de innovative understrømme ved at se på havet af 'impact'-målinger.

Hvordan evaluerer vi? Som nævnt øges kravene til kvantitative evalueringer i disse år. Der er navnlig fokus på bibliometriske målinger, muligvis fordi de umiddelbart synes lettest at anvende og har en etableret status i en del fagområder, om end konsensus er mindre end ofte antaget. For humaniora ligger der en oplagt mulighed i at synliggøre mange fags kvaliteter ved at udvikle lister over forskellige fags tidsskrifter, således som det kendes fra ERIH (European Research Index for the Humanities). Herved øges humanioras mulighed for at tale med samme stemme som andre videnskabelige hovedområder og tilsvarende mindske risikoen for, at humaniora køres ud på et videnskabeligt sidespor, fordi det anses for helt anderledes.

Jeg skal ikke opholde mig længe ved de tilsvarende ulemper, som de bibliometriske opgørelser åbenlyst også rummer: udgrænsningen af små landes nationalsprog, nedtoningen af monografiens traditionelt høje status, ensretningen af forskningskommunikationen med det omgivende samfund. Disse emner diskuteres fyldigt i andre af dette

IMPACT AND QUALITY ASSESSMENT IN HUMANITIES RESEARCH

HERA (Humanities in the European Research Area) har i sin såkaldte Work Package 4

- identificeret og kategoriseret de metoder til effekt og kvalitetsmåling, som anvendes af de europæiske forskningsråd
- undersøgt muligheder og barrierer for et fælles europæisk benchmarkingsystem.

Der blev den 25. januar 2007 afholdt en workshop om 'Research Assessment and International Benchmarking'. I 2006 blev der afholdt en workshop om 'Impact & Quality Assessment'.

Yderligere oplysninger kan findes på HERA's hjemmeside www.heranet.info, hvorfra rapporten 'Survey Report on Impact and Quality Assessment Practices' kan downloades.

HERA's ansvarlige kontaktperson er Carl Dolan, Arts & Humanities Research Council, Storbritannien (c.dolan@ahrc.ac.uk)

KIRSTEN DROTNER er formand for Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og professor, dr.phil. ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet.

nummers artikler. Derimod kan der være grund til at fremhæve, at humaniora også kan udnytte den relativt sene ankomst til den internationale evaluerings minefelt.

Den intense interesse for forskningsdokumentation og –evaluering åbner nemlig også for at gentænke etablerede systemer. Her har europæiske forskningsråd vist vejen ved som nogle af de første at undersøge, hvordan forskningsevaluering foregår i de forskellige europæiske lande, og hvilke kvalitetskriterier der lægges til grund for evalueringer. Resultaterne viser, at de fleste humanistiske og samfundsvidenskabelige bevillingsorganer evaluerer forskningskvalitet ved hjælp af en bred vifte af metoder og indikatorer. Netop ved at insistere på diversitet i de videnskabelige kvalitetsevalueringer kan humaniora øge mulighederne for, at så mange fagfelter som muligt kan omfattes af i hvert fald nogle af parametrene. Devisen må være: don't put all your eggs in one basket.

Skønt de kvantitative indikatorer for forskningskvalitet har trukket de fleste kollegiale overskrifter, rummer diskussionen om, hvordan vi evaluerer kvalitet, imidlertid også andre og mindst lige så vigtige problemstillinger. Hvordan sikres tværgående forskning en lige så god kvalitetsvurdering som disciplinbaseret forskning? Det spørgsmål bliver stadig mere påtrængende i takt med, at flere og flere bevilligende myndigheder satser på tværgående forskning, hvad enten der er tale

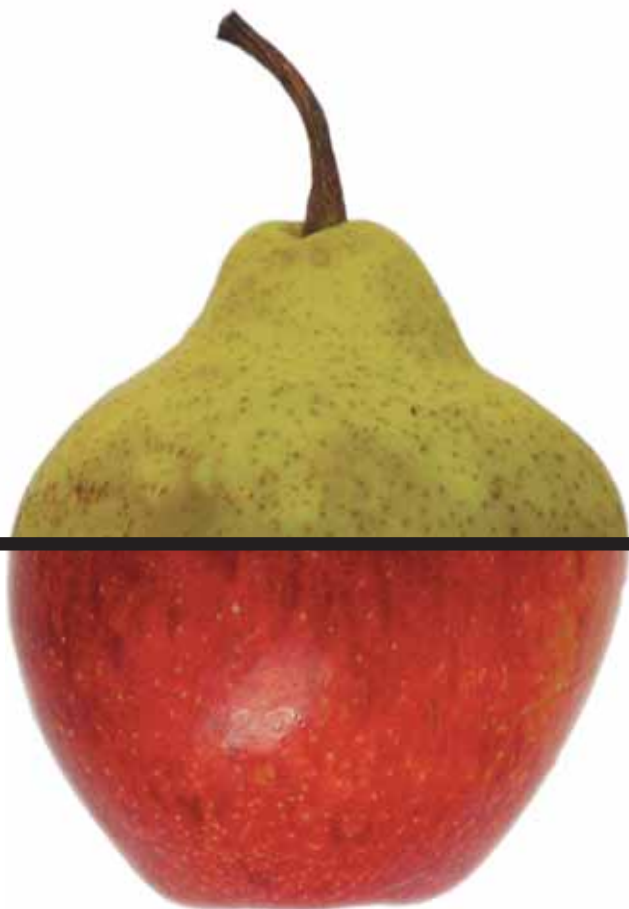
om forskning, som forskerne selv foreslår, eller strategisk forskning, der er mere policyorienteret. Udfordringen er her, at mange bedømmere, råd og bevilligende bestyrelser sammensættes i forhold til discipliner, men skal bedømme ansøgninger og resultater, der går på tværs af enhedernes områder – det være sig inden for den enkelte bevillingsenhed eller mellem bevillingsenheder.

Den problemstilling har endnu ikke fundet en optimal løsning. Nogle lande søger at håndtere problemet ved at øge antallet af bevilligende råd, så de får en smallere sammensætning, mens andre tværtimod minimerer antallet af råd, så hvert enkelt råd får en ganske bred fagsammensætning. Resultatet er, at den tværvidevidenskabelige problematik så blot figurerer på forskellige niveauer, den forsvinder ikke.

Får vi bedre forskning? Der er ingen tvivl om, at den internationale forskningsrådgivning og –bedømmelse går i retning af mere kvantitativ dokumentation og evaluering af indsatserne – forskernes såvel som bedømmernes, de økonomiske såvel som de videnskabelige. De fleste danske universitetsinstitutioner er allerede slået ind på indikatorvejen, hidtil dog mest i form af bibliometri, hvilket minimerer anvendeligheden for nogle? forskningsområder.

Også det danske forskningsrådgivende system kommer under pres for at ændre traditionen med, at bedømmelser i vidt omfang udføres af de samme personer, der udmønter bevillinger. At der ikke er sket større ændringer endnu skyldes nok primært følgende tre forhold: systemet er uhyre billigt sammenlignet med mere udviklede (nogle vil sige indviklede) systemer med fagfælle-vurdering, fagpaneler og bestyrelser. Systemet er endvidere effektivt – den gennemsnitlige behandlingstid af ansøgninger er omkring tre måneder, hvilket er ca. en tredjedel af tiden i forhold til de øvrige nordiske lande. Endelig er systemet enkelt og gennemsigtigt – bedømmere eller forskere underlægges kun i ringe grad omfattende statistiske opgørelser over enkelte dele af forskningsaktiviteten.

I dag kender vi ikke den præcise sammenhæng mellem forskningsevaluering og forskningskvalitet. Der findes nemlig kun få systematiske forskningspolitiske udredninger på komparativt grundlag. Så vi ved ikke, hvorvidt en ændring af det nuværende, danske system vil føre til en højere forskningskvalitet. Men vi kan nok regne med, at ændringer vil komme, simpelthen for at vi kan sammenligne os internationalt. ■

Hvis man går ud fra, at metoder, der kan bruges til at evaluere mange forskellige læge- og naturvidenskabelige discipliner, uden videre kan anvendes på andre forskningsområder, har man totalt overset de specifikke forskningstraditioner og mål, der hersker i andre discipliner, især inden for humaniora og samfundsvidenskab.

Af Wim Blockmans

Humaniora og samfundsvidenskab undervurderes

Seniorforskerne udsættes for en stadigt voksende byrde som følge af evalueringsprocedurernes udbredelse og intensivering ved de fleste af de vesteuropæiske forsknings- og uddannelsesinstitutioner. Det kræves af seniorforskerne, at de skal medvirke til at få evalueringssystemet til at fungere på flere forskellige niveauer: de er ansvarlige for både udformningen og ledelsen af forskningsprojekter, samtidig skal de også stå for vurderingen af disse projekter, dog normalt i en større målestok. De er desuden aktivt involveret i ledelsen af projekter og institutter og i rapportskrivning til evalueringskommissionerne; ofte de samme kommissioner som de selv bliver indbudt til at være medlem af. Evalueringssystemernes hastige vækst har ført til et forskningslandskab, både nationalt og internationalt, der er begyndt at ligne et omrejsende tivoli, hvor deltagerne hele tiden skifter karrusel og bliver ved med at støde ind i hinanden på vejen.

Forståeligt nok vækker indførelsen af evalueringer ofte voldsom kritik. Især i Storbritannien, hvor Research Analysis and Evaluation (RAE) har fungeret længst og derfor reelt har direkte konsekvenser for tildelingen af ressourcer til universiteterne, er systemet ved at miste sin troværdighed på grund af hyppige ændringer og tilpasninger. Internationalt

findes der heller ingen ensartethed med hensyn til holdninger eller metoder. På den ene side findes der lande, hvor der udføres intense, eller endog ekstremt intense evalueringer, mens der på den anden side også findes lande, hvor man knap nok er begyndt på den slags. I modsætning til Storbritannien har evalueringerne i disse lande ofte ingen synlig virkning, hvilket til dels skyldes de etablerede forskeres status som tjenestemænd. Evalueringssystemet er således midt i en kamp for at opnå legitimitet, både med hensyn til spørgsmålet om metodologi og intensitet samt effekt. Dette gør systemet sårbart over for kritik fra dem, der mener, at de er ugunstigt stillet og afholder samtidig forskere og ledere fra seriøst at bruge den nødvendige tid og ressourcer på at gennemføre omstændelige evalueringsprocedurer. Dog er akademisk forskning formentlig en af det moderne samfunds strengest og mest konsekvent evaluerede sektorer. Man kan for eksempel se på alle vurderingsintervallerne i en forskers karriere: først skal vedkommende konkurrere om det første forskningsprojekt, derefter følger de årlige vurderinger og rapporter om fremskridt, bedømmelsen af doktorafhandlingen, redaktionskomitéers bedømmelse af artikler, *peer-reviews*, fremlæggelse af forslag til post-doktoralt arbejde, stillingsansøgning-

er, deltagelse i konkurrencen om projektmidler og institutternes evaluering osv.

Et overvågningsredskab Det er klart, at hele dette evalueringssystem blev oprettet af to meget vigtige årsager: kvalitetssikring og udgiftskontrol. Især inden for læge- og naturvidenskaben, hvor der anvendes kostbare teknologier og dyrt udstyr, og hvor det er nødvendigt med store forskningshold, er det helt berettiget at holde skarpt øje med forholdet mellem allokering af ressourcer og forskningsresultater. Universel anvendelse af disse discipliner betyder, at de kan implementeres globalt. Derfor skal forskningsresultaternes anvendelsesmuligheder bedømmes globalt, og forskere i disse discipliner over hele verden fokuserer faktisk stort set på de samme emner og problemer. Dette forklarer, hvorfor disse discipliner har opbygget et så omfattende og verdensomspændende research-forum, der har sin egen publikationskultur med tilhørende standardiserede formkrav og sprog, der bruges i de specifikke kanaler for akademisk kommunikation.

Standarden er blevet den korte, højt specialiserede artikel i et engelsksproget tidsskrift skrevet af et antal forfattere, der næv-

nes i en ganske bestemt rækkefølge. Kvaliteten sikres af en højt kvalificeret gruppe af ansatte redaktører, der står for den indledende udvælgelse. Disse redaktører beslutter, om artiklen opfylder tidsskriftets generelle standard og formål, og i så fald sender de den til *peer-review* hos udvalgte eksperter. I princippet er disse *peer-reviewers* forskere med det bedste omdømme, der betragter det som en ære at blive bedt om at være medlem af et anset tidsskrifts redaktionskomité eller at blive bedt om råd vedrørende en bestemt artikel. De forventes at fremkomme med en objektiv, velovervejet, kyndig og normalt anonym kritik. Evalueringsprocessen fører enten til feedback på artiklen, accept med eller uden påkrævede ændringer eller til forkastelse. I tilfælde af forkastelse plejer forfatterne at fremsende deres artikel til et tidsskrift længere nede ad rangstigen. Denne form for udveksling af viden går hurtigt, når frem til et bredt publikum og øger gradvist resultaterne, fordi de på ganske få år erstattes af nyt arbejde.

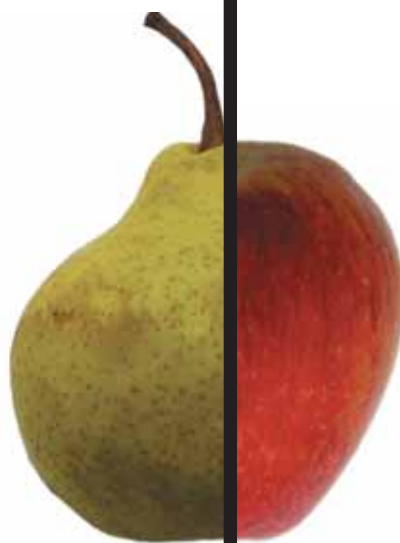
Antallet af gange en artikel fra et tidsskrift bliver citeret – enten i form af kritik eller som en kilde til viden – i en anden offentliggjort videnskabelig artikel, påvirker både tidsskriftets *impact faktor* og forfatterne. Tidsskriftet selv får sin prestige fra det samlede antal gange, dets artikler citeres. Et tidsskrifts *impact faktor* inden for en specifik disciplin beregnes ved at sammenholde indeværende års citatmængde med antallet af kildeartikler publiceret i en tilsvarende tidligere periode. Imidlertid varierer antallet af forskere i de forskellige discipliner meget, og derfor varierer

antallet af mulige publikationer også meget. Og selvom beregningerne af *impact faktoren* er beregnet på at reducere enhver partiskhed i vurderingen, er det et faktum, at jo større antallet af kildeartikler er, des større bliver antallet af citater. Jo mere et område eller en disciplin har standardiserede parametre med et klart hierarki af tidsskrifter og et bredt akademisk forum, des mere effektiv bliver den bibliometriske evalueringsmetode.

De institutioner, der skal foretage vurderingen, har behov for at vide, hvordan resultater, forskningsgrupper og individuelle forskere inden for et givet område bliver vurderet og anset af gruppen af *peer-reviewers*. På denne måde bidrager bedømmelsen foretaget af tidsskrifternes redaktionskomitéer samt det akademiske samfunds positive eller negative modtagelse til evalueringsprocessen. Et kommercielt institut: Institute for Scientific Information i Philadelphia (ISI) fandt ud af, at der var et marked på dette område, og begyndte systematisk at screene citater i udvalgte tidsskrifter, opdelt efter disciplin. Det er ud fra den formodning, at hvis man optæller alle citater i de relevante tidsskrifter objektivt, vil det store antal modvirke forvriddning som følge af tvivlsomme citater. Det er klart, at citater ikke altid er objektive: en artikel citerer måske en anden artikel blot for at forkaste dens resultater, forfattere citerer måske sig selv eller laver aftaler med andre om, at de gensidigt skal citere hinanden, og tidsskrifternes udvalg er måske alt for skævt eller smalt. *Impact faktor*-systemet er ikke i sig selv et vurderingsinstrument; det afspejler *peer-reviewernes* vurdering. Dette system er

meget anvendt inden for læge- og naturvidenskab som en indikator for tildeling af ressourcer, vurdering af forskningsgrupper og udvælgelse af personale. I mangel af enkle indikatorer for andre former for resultater og for andre forskningsområder, er det bibliometriske instrument, især *impact faktoren*, gradvis blevet standarden for fremragende akademisk dygtighed. Imidlertid er det en stærkt problematisk overvurdering af dette måleinstrument. Når det kommer til stykket, er det en afspejling af et kommunikationsmønster og ikke nødvendigvis et mål for kvaliteten af en præstation.

Ulige konkurrence Forskere fra mange forskellige discipliner har protesteret imod anvendelsen af *impact faktor* som bedømmelsesmetode, fordi det i praksis ikke harmonerer med deres arbejde. Man har lagt mærke til, at tværfaglig forskning, som ofte er den mest innovative, ikke kan måles tilstrækkeligt ved hjælp af et disciplinbaseret evalueringssystem. Matematik og teknologisk videnskab bruger andre former for offentliggørelse eller har andre indikatorer for resultater som for eksempel patenter. Men nogle forskere, især inden for humaniora og samfundsvidenskab, føler sig i stigende grad under pres. I procedurerne for tildeling af forskningsmidler og ansatte legater eller priser, hvor ansøgninger fra meget forskellige discipliner skal sammenlignes og evalueres med hensyn til deres relative betydning, finder humaniora og samfundsvidenskab det i

stigende grad vanskeligt at konkurrere med læge- og naturvidenskab. Dette medfører modløshed og stigende frustrationer på alle forskningsniveauer inden for humaniora og samfundsvidenskab. Den grundlæggende årsag til denne diskrepans er den herskende afhængighed af den bibliometriske metode som standard for objektiv og universel måling af akademisk kvalitet. Publikationskulturen, den samfundsmæssige relevans og anvendelsen af forskning inden for humaniora og samfundsvidenskab er så fundamentalt anderledes end det, der foregår inden for læge- og naturvidenskab, at det er fuldstændig uberettiget at hævde, at de evalueringsmetoder, der bruges til den ene slags disciplin automatisk kan anvendes på en anden. For tiden foregår der ikke nogen effektiv og bredt accepteret anvendelse af *impact faktorer*, citatantal inden for humaniora og samfundsvidenskab generelt, men der findes heller ikke nogen international klassificering af tidsskrifter. Grundlaget for det, man lige nu anser for at være et objektivt evalueringssystem, mangler med andre ord.

Denne konklusion ville ikke være så alarmerende, hvis det ikke var for det faktum, at forskellige besluttende organer såsom Europa-kommissionen, de nationale regeringer, universitetsbestyrelser og forskningsråd bruger impact faktorer, det gennemsnitlige antal af publicerede artikler i forskellige kategorier og det samlede antal citater, til at underbygge deres beslutningstagning. De offentliggør disse data i sammenlignende skemaer og bruger disse resultater til at styre efter. Værre endnu er det, at universiteterne også bliver

rangordnet i henhold til disse data, hvilket betyder, at en institutions ry kan fremhæves som godt eller dårligt på et højst diskutabelt grundlag. Da der ikke er nogen konsensus blandt forskere inden for et bestemt område og eksperterne i forskningsevaluering med hensyn til anvendelsen af disse metoder hen over hele spektret af discipliner, ser det ud til, at der er en temmelig reel fare for, at bedømmelse af produktivitet systematisk vil blive fordrejet, og det samme gælder indsigten i forskningens kvalitet inden for visse discipliner.

Forskellige kulturer Hvis man går ud fra, at metoder, der kan bruges til at evaluere mange forskellige læge- og naturvidenskabelige discipliner, uden videre kan anvendes på andre forskningsområder, har man totalt overset de specifikke forskningstraditioner og mål, der hersker i andre discipliner, især inden for humaniora og samfundsvidenskab. De bliver målt ved hjælp af standarder, der ikke passer til deres metodologi og praksis. Årsagerne hertil er blevet undersøgt siden år 2000 af The Standing Committee for the Humanities of the European Science Foundation. ISI's Arts and Humanities Citation Index (AHCI) blev bedømt som værende ganske ubrugeligt som evalueringsmetode for disse discipliner og burde derfor ikke anvendes af europæiske beslutningstagere. Desuden er AHCI forudindtaget over for engelsksprogede tidsskrifter, idet det kun omfatter nogle få af de bedste tidsskrifter publiceret uden for

I procedurerne for til-
deling af forskningsmidler
og ansete legater eller pri-
ser, hvor ansøgninger fra
meget forskellige discipliner
skal sammenlignes og
evalueres med hensyn til
deres relative betydning,
finder humaniora og
samfundsvidenskab det i
stigende grad vanskeligt
at konkurrere med læge-
og naturvidenskab. Dette
medfører modløshed og
stigende frustrationer på
alle forskningsniveauer
inden for humaniora og
samfundsvidenskab.

USA og overhovedet ikke tager hensyn til humaniorasektorens specielle publikationskultur, der i højere grad drejer sig om bøger og kollektive udgivelser. ISI fokuserer på betydningsfulde artikler de første få år af deres offentliggørelse, mens det faktisk forholder sig sådan, at skelsættende publikationer inden for humaniora og samfundsvidenskab generelt bliver ved med at være relevante i flere årtier. For den sags skyld bliver Nobelpriserne, og det gælder også dem i medicin og naturvidenskab, ikke givet på grundlag af de allersæneste publikationer, men på grundlag af forskningens betydning efter adskillige årtier og i alle dens andre ytringsformer.

Ekspert i forskningsevaluering erkender, at der er en myriade af metoder og teknikker i omløb, men at "der ikke findes noget, der bare minder om et dominerende regelsæt eller metodologi." Organisationer som det tyske *Wissenschaftsrat*, Det Kongelige Danske Videnskabelige Akademi, Det Kgl. Hollandske Videnskabelige Akademi samt dekanerne på de juridiske fakulteter i Nederlandene er alle sammen kommet til den samme katastrofale konklusion, hvad angår humaniora og samfundsvidenskab. Inden for nationaløkonomi er det ligeledes blevet påpeget, at der af opportunistiske grunde har været en tendens til at reducere forskernes socialt relevante opgaver til aspekter af den disciplin, der falder inden for de kriterier, der er udstukket af The National Research Council of the USA. Det er forståeligt, at ISI ikke er interesseret i at udvikle et virkeligt repræsentativt citatindeks for humaniora og samfundsvidenskab: det er ikke et profitabelt område for dem, fordi forskersamfundene er meget mindre på grund af den enorme diversitet i sproggrupper og discipliner, fordi studieem-

nerne er mindre universelle, og fordi der i det store og hele er tale om en langt mindre økonomisk investering. Af de samme årsager er der ikke blevet udviklet nogen standardiseret publikationskultur. Inden for matematik, kemi, fysik og biologi bliver mere end halvdelen af alt, hvad der offentliggøres, publiceret i tidsskrifter, men inden for humaniora og samfundsvidenskab er der tale om mindre end en tredjedel. Denne større diversitet i vidensdistribution betyder, at optællingen af citater bliver mindre signifikant, fordi det gennemsnitlige antal af citater er lavere og mindre repræsentativt.

Ikke universelle sandheder Betyder dette, at humaniora og samfundsvidenskab bør tilpasse sig de regler, der gælder inden for læge- og naturvidenskaben? Skønt det bestemte forholder sig sådan, at disse regler kan medvirke til større opmærksomhed over for kvaliteten af publikationerne og internationaliseringen af forskningsdebatten, så skal man huske, at humaniora og samfundsvidenskab opfylder en helt anden opgave, og her er helt andre kommunikationskanaler langt mere egnede. Hvis man ikke indser dette, fatter man ikke de mest betydningsfulde bidrag, som disse discipliner yder til de omgivende samfund. Dette er faktisk det, der adskiller dem mest fra læge- og naturvidenskabene. Humaniora og samfundsvidenskab undersøger ikke universelle sandheder, der svæver hen over den individuelt tænkende aktør, men ser på specifikke samfund og kulturer, som forskerne ofte selv er en del af. Deres forskningsobservationer er primært beregnet for samfundet med det sigte at tilvejebringe en dybere indsigt i menneskenes

handling og planlægning og for at hjælpe med at styre adfærdændringer. Dette betyder, at det primære mål i det store og hele ikke er det internationale, men det nationale forskningssamfund; desuden kan ikke-forskere også være en del af målgrupperne, det vil sige planlæggere, tjenestemænd, dommere, advokater, lærere, journalister og oplyste borgere. Dette knytter an til den konklusion, at på disse studieområder er engelsksprogede publikationer ikke nødvendigvis de mest velunderrettede kilder, og det internationale forum er heller ikke altid det bedst kvalificerede til at bedømme forskningens kvalitet. Dette betyder også, at kommunikationskanalerne for disse målgrupper er mere uensartede og rækker langt ud over den specialiserede forskningsafhandling: bøger, kollektive udgivelser, rapporter og ikke specialiserede publikationer bidrager også til humaniora- og samfundsvidenskabsdisciplinernes mission.

Da en hel del forskning inden for humaniora og samfundsvidenskab udføres på ganske almindeligt talesprog og ikke har udviklet en højt specialiseret jargon, er den mere tilgængelig for ikke-specialister. Imidlertid findes denne tætte kontakt også mellem forskningen inden for teknik og landbrug samt lægemiddelforskningen og de industrielle, økonomiske og samfundsmæssige organisationer, som de har direkte relevans for. Der findes et stort publikum, der – alt efter sprog og emne – udgør mellem ti tusind og hundred tusind ikke-specialister, der er sultne efter den nyeste videnskabelige viden i form af letforståelige artikler, bøger, udstillinger, dokumentarfilm og turistinformation. Emner af stor samfundsmæssig betydning, såsom sundhedspolitik, etiske og juridiske anliggender, kulturel identitet, religiøse spørgsmål, kulturelle ændringer forbundet med teknolo-

WIM BLOCKMANS er professor i middelalderhistorie ved Universiteit Leiden. Rektor for NIAS (Netherlands Institute for Advanced Study in the Humanities and Social Sciences) siden september 2002. Som formand for det hollandske The Council for the Humanities har Blockmans været blandt initiativtagerne til rapporten 'Judging research on its merits'.

gier og samfundsmæssig mobilitet, fordelingen af ressourcer og velstand, kræver en form for direkte kommunikation mellem forskerne og de forskellige sociale interessegrupper. Hvert samfund har ret til en dyb og grundig analyse af den måde, det fungerer på, samt til forskningsbaseret information om dette emne; og i højt udviklede samfund baseres beslutninger inden for alle områder på akademisk forskning. Helga Nowotny kaldte dette "samfundsmæssig stærk viden".

For de discipliner i humaniora og samfundsvidenskab, hvor der specifikt fokuseres på problemer inden for ens eget samfund, bør det primære forumsprog være det, der tales i det pågældende samfund. Dette princip gælder også for kulturelle fænomener og den øvrige samfundsmæssige udvikling, der studeres. For eksempel er italiensk og tysk ikke blot de fastsatte forumsprog til at studere de pågældende landes sprog, samfund og kulturer før og nu; de er også utroligt velegnede til at studere musikhistorie. Faktisk betyder mange britiske og amerikanske akademikers elendige sprogkundskaber, at de ikke kan trække på den enorme *vidensmængde*, der er tilgængelig på diverse store europæiske sprog, og som er blevet opbygget gennem mange århundreder, for eksempel inden for orientalske studier og klassisk arkæologi. Især disse discipliner burde ikke stilles ringere på grund af dogmet om, at en engelsksproget publikation afspejler en højere vidensstandard, end når den er skrevet på et andet nationalsprog.

Risiko for undervurdering For tiden er publikationernes antal og status et hovedparameter ved vurderingen af en forskningsindsats. Der bliver ikke stillet spørgsmål ved, at

man stræber efter objektivitet på grundlag af kvantificerbare indikatorer, så længe man anerkender diversiteten i kontekster og fora. Imidlertid er der en vis fare ved at begrænse en evalueringsproces til rent kvantitative indikatorer og det enkle forhold mellem input i form af ressourcer (penge såvel som menneskelige ressourcer målt i *fuldtidsækvivalenter*) og output målt i form af publicerede artikler. Den særlige værdi, som forskning i humaniora og samfundsvidenskab kan bidrage med til samfundet, risikerer at blive undervurderet. Hver forskningsgruppe, hvert universitetsfakultet og hvert institut stræber efter at opfylde en mission, som lever op til kravene fra specielle referencegrupper i samfundet. Disse grupper består af interesserede personer, der kan bruge denne viden, herunder andre forskere, forbrugere, kolleger. I sidste ende burde alle aspekter af sådan en opgave være indlysende klare og tydelige, således at kvalificerede *peer*-eksperter kan blive bedt om at bedømme, om målene er blevet nået, samt de måder de er blevet opnået på. Kvantitative indikatorer vil ikke altid være til rådighed for disse særlige evalueringsdimensioner. I disse tilfælde vil det afhænge af *peer*-eksperternes kløgt at beslutte i praksis, hvordan man omhyggeligt opvejer og sammenligner uensartede vurderinger.

Humaniora og samfundsvidenskab har reageret positivt på udfordringen fra systemet med citat-optælling ved at være mere opmærksom på internationale standarder for publicering og evaluering. *Peer-review* bliver anvendt i stigende grad. Ikke desto mindre skal humaniora og samfundsvidenskab i lighed med alle andre forskningsdiscipliner ikke bare retfærdiggøre deres forbrug af ressourcer over for deres *bedømmere*. De skal også stå til regnskab over for det område af sam-

fundet, som de arbejder i: de andre brugere og forbrugere af deres viden bør være involveret i evalueringen af en researchgruppe eller et institut. Forskere inden for humaniora og samfundsvidenskab lader til at være i stand til at gøre deres resultater interessante for et bredere publikum gennem lettilgængelige bøger og en bred vifte af massemedier i højere grad end den gennemsnitlige naturvidenskabelige forsker. De er ikke så indelukede i et isoleret professionelt miljø og har en tendens til at kommunikere mere direkte med et bredt forgrenet målpublikum inden for planlægning, samfundsmæssige organisationer, uddannelse samt en stor gruppe interesserede mennesker fra det brede publikum.

Det er helt klart, at vi bliver nødt til at opgive tanken om, at der nogensinde vil kunne findes et universelt anvendeligt system, der kan måle en så kompleks proces som evalueringen af kvalitet og udbredelse af forskningsviden og sætte den på enkle tal. Sådan et system kan kun stille alle discipliner lige ugunstigt og vil groft undervurdere forskernes resultater på alle områder. ■

Scoretricks og forskningskvalitet

Kulturministeriets forskningsinstituti-

oner må som humaniora generelt uden tvivl indstille sig på, at der fremover vil blive indført kriterier for forskningskvalitet, der baserer sig på publicering. Der er dog så mange problemer forbundet hermed, at det bliver nødvendigt at udvikle måleværktøjerne, så de bliver i bedre overensstemmelse med den forskningspraksis, som kendetegner de

humanistiske fag. Af Peter Nørgaard Larsen

Som forsker på Statens Museum for Kunst er man ikke ukendt med at få sin forskning kvalitetsvurderet. Hvert fjerde år gennemføres en international evaluering af museets samlede forskningsvirksomhed, og hvert år modtager vi en udtalelse om den aktuelle forskning, vilkår, ressourcer m.v. fra Det rådgivende forskningsudvalg for Kunstinstrimuseet, Danmarks Kunstbibliotek og Statens Museum for Kunst. Desuden publiceres en stor del af forskningen i tilknytning til udstillinger og vil derfor typisk være genstand for kollegers kritik i såvel nationale som internationale sammenhænge.

De løbende evalueringer fra kolleger og internationale paneler modtages altid med stor konstruktiv interesse. Erfaringerne er nemlig, at de i høj grad kan bruges som redskab til at fastholde og udvikle kvaliteten i museets forskning, primært fordi evalueringerne er baseret på indsigt i og forståelse for de forskningstraditioner, vilkår og genstands-

felter, der karakteriserer et kunstmuseum med nationale kulturarvsforpligtelser. Når Statens Museum for Kunst og Kulturministeriets øvrige forskningsinstitutioner kan være skeptiske over for diverse planer om kvalitetsvurdering, skyldes det ikke en regressiv bestræbelse for at afværge ethvert forsøg på kvalitetsmåling, men først og fremmest at kendte kvalitetsparametre kun i begrænset omfang er i stand til at favne og tilgodese forskningen på arkiver, museer og biblioteker – de såkaldte 'abm-institutioner'.

Det følgende er et forsøg på at beskrive problemerne med de foreslåede indikatorer og skitserer rammerne for en mere adækvat kvalitetsvurdering. Udgangspunktet for overvejelserne og langt de fleste eksempler er hentet fra den forskningsvirkelighed, jeg kender bedst, nemlig Statens Museum for Kunst, men jeg håber, at argumenterne i substansen vil være relevante for ikke bare Kulturministeriets institutioner, men forhåbentlig også

for de mange øvrige institutioner, hvor kulturforskningen er af fundamental betydning.

For overskuelighedens skyld vil jeg koncentrere mig om tre væsentlige forhold:

- Internationalisering som privilegeret målestok
- Misvisende hierarkisering af publikationer
- Behovet for andre indikatorer

Internationalisering som privilegeret målestok

Med henvisning til behovet for komparative kvalitetsvurderinger har de foreslåede forskningsindikatorer taget udgangspunkt i parametre, som i mange år har været benyttet ved vurderingen af naturvidenskabelig forskning, først og fremmest international peer review baseret publicering. Et system, som kan fungere inden for et felt, hvor der er tradition for at publicere forskningsresultater i et begrænset antal nationale

og internationale tidsskrifter. Det gør en systematisk overvågning med henblik på antal artikler og også citationer realistisk og brugbar. Inden for humaniora er disse forudsætninger ikke til stede. Her publiceres i en stor variation af tidsskrifter, antologier, udstillingskataloger, ræsonnerede kataloger, monografier, kulturtidsskrifter, årbøger m.v. At overvåge et sådant publiceringsfelt vil være en uhyre ressourcekrævende proces, som slet ikke vil stå mål med resultatet.

Et andet problem er manglen på peer review tidsskrifter. Inden for kunsthistorie findes der, når dette skrives, intet tidsskrift i Danmark, der lever op til kravet om anonym review. På nordisk plan findes der ét inden for kunsthistorie, ét inden for museologi og ét inden for design og kunstindustri. Til gengæld har vi på Statens Museum for Kunst (SMK) en lang tradition for at publicere internationalt og indgå i internationale forskningsprojekter. Al forskning på SMK publiceres på

både dansk og engelsk, hvad enten det gælder katalogbøger, ræsonnerede kataloger eller museets forskningstidsskrift SMK Art Journal. For at sikre og afprøve kvaliteten af forskningen har vi besluttet, at alle tekster skal læses af eksterne forskere inden publicering. På interne forskermøder fremlægges work in progress oplæg for ligeledes gennem udvekslingen med kolleger at udvikle forskningen. Den eksterne læsning er dog ikke anonym. I praksis vil det være meget svært at gennemføre anonymiseret review, især i relation til museets væsentligste kernefelt, forskningen i dansk kunst. Ny forskning om en dansk kunstner som Abildgaard eller L.A. Ring kan, hvis vi strækker os langt, modtage kvalificeret modspil fra to måske tre danske forskere. Ingen uden for Danmark vil være relevante, med mindre problemstillingen alene er teoretisk-metodisk, hvilket den meget sjældent er, når udgangspunktet - som det i reglen er tilfældet for museumsforskningen -

er samlings- og genstandsbaseret. Når det gælder bedømmelsen af disputatser og ph. d.-afhandlinger anses kritikken fra og dialogen med navngivne fagfæller som den rigtige form. På samme måde tror vi, at kritikken fra 'kendte' kolleger ikke bare fungerer som konstruktiv kvalitetssikring, men også er meget nyttig for udviklingen af kvalificerede faglige netværk.

Det er ikke ensbetydende med, at vi ikke meget gerne vil publicere i internationale peer review tidsskrifter. Men inden for det kunsthistoriske felt er antallet af relevante tidsskrifter ikke stort, og de eksisterende skrifter er i reglen båret af et særligt interessefællesskab, som kan være enten metodisk eller genstandsmæssigt funderet og/eller underlagt en bestemt personkreds' faglige interesser. I de tilfælde hvor forskningen i sin metode eller sit genstandsområde passer til et eller flere af de eksisterende tidsskrifter, vil det naturligvis være oplagt at forsøge at få

forskningen publiceret her. Omvendt vil der være 'utilpasset' forskning, og det vil ikke nødvendigvis være den mindst originale, som ikke vil finde nåde for de attråede tidsskrifters farvede blik. En forskning, som så må publiceres i andet og mindre pointgivende regi, formodentlig i en ikke-international kontekst. Dertil kommer den genstandsbase-rede primærforskning inden for den nationale kulturarv, som i første omgang primært har relevans for den nationale kontekst. Her fremlægges ny empiri, som måske på sigt af andre forskere kan være afsæt for international publicering, men i udgangspunktet er forskningen ikke tænkt eller rettet mod internationalisering. At forskningen derfor skulle være mindre relevant eller af dårligere kvalitet forekommer umiddelbart absurd.

At det både kan være muligt at kombinere den værknære forskning med en kontekstualisering og metarefleksion, som kan have international interesse, er der heldigvis mange eksempler på, og det skal man naturligvis fortsætte med og meget gerne udvikle yderligere. For kunstmuseerne og for museerne generelt er det dog meget vigtigt, at det fortsat bliver muligt at gennemføre de mere udadrettede forskningsprojekter, hvor forskningen og formidlingen går op i en højere enhed. En væsentlig del af museernes eksistensberettigelse ligger jo i deres evne til at skabe en forskningsbaseret dialog med publikum, hvor ny viden, oplysning og erkendelse stilles til rådighed for offentligheden til gavn ikke bare for den enkelte museumsgæst, men forhåbentlig også for samfundet i det hele taget.

Modsætningsforhold mellem kravet om internationalisering og kulturarvsforskningens nationale bundethed og rettedhed kan løses på flere måder. Hvis man ønsker større inter-

national gennemslagskraft, må der fra centralt hold ydes støtte til oprettelsen af flere peer review baserede danske tidsskrifter. Det betyder støtte ikke bare til trykkeudgifter, men også substantiel støtte til oversættelse både i relation til engelsksprogede, danske tidsskrifter og som støtte til de forskere, der forsøger at afsætte deres artikler internationalt. Samtidig må opfattelsen af, hvad der er relevante og meriterende publikationsformer, udvides og nuanceres, så den mangfoldighed, der kendetegner humanistisk forskningspublicering, tilgodeses.

Misvisende hierarkisering af publikationer

For kunstmuseerne har det retrospektive udstillingskatalog samme status som universitetets monografi. Her præsenteres en samlet gennearbejdning af et emne, der kun vanskeligt kan realiseres i artikelform, fordi materialet ofte er meget omfattende og vinklerne på stoffet mere nuancerede, end den korte redegørelse kan rumme. En del af den forskning, der produceres på kunstmuseerne, kan formodentlig med lidt god vilje og imødekommenhed fra diverse forskningsråd og styrelser defineres på en sådan måde, at publikationerne kan beskrives med begreber, der ækvivalerer de gængse pointgivende kategorier. Nogle udstillingskataloger har således monografisk karakter, andre har mere karakter af at være antologier. I nogle tilfælde vil man kunne opdele et stort udstillingskatalog i x antal artikler og dermed optimere pointscoren, hvilket kan medføre åbenlyse absurditeter.

Der er dog flere publikationstyper, som slet ikke lader sig indpasse i de foreslåede hierarkier. For kunstmuseernes vedkommen-

de gælder det bl.a. det ræsonnerede katalog, der på mange måder repræsenterer den traditionelle genstandsorienterede kunstmuseumsforskning. Et kritisk videnskabeligt katalog, der publicerer ny viden om museets samlinger, og som som regel er resultatet af en flerårig forskningsindsats. En forskning og en publikationstype, som fylder meget i kunstmuseernes selvforståelse og nødvendigvis også må honoreres i en vurdering af forskningskvaliteten på et kunstmuseum. Man kan sammenligne det ræsonnerede katalog med videnskabelige kildeudgivelser, en forskningsindsats som har høj prioritet på flere af de kulturforvaltende institutioner og på en række universitetsinstitutter, og som heller ikke rummes inden for de foreslåede rammer for kvalitetsvurderingen.

Kulturministeriets forskningsinstitutioner må som humaniora generelt uden tvivl indstille sig på, at der fremover vil blive indført kriterier for forskningskvalitet, der baserer sig på publicering. Der er dog så mange problemer forbundet hermed, at det bliver nødvendigt at udvikle måleværktøjerne, så de bliver i bedre overensstemmelse med den forskningspraksis, som kendetegner de humanistiske fag. Det må derfor anbefales, at de fremtidige kriterier:

- respekterer mangfoldigheden med hensyn til publikationsformer,
- tager hensyn til, at de fleste institutioner er forpligtet på forskning i dansk kunst og kultur, og at internationaliseringen derfor ikke altid kan være den primære målsætning og målestok,
- tilgodeser institutionernes forpligtelse til at formidle forskningen på dansk og til en dansk offentlighed.

Behovet for andre indikatorer Forskningen på abm-institutionerne omfatter mange forskellige kategorier. Problemet/udfordringen i relation til kvalitetsvurderingen er, at meget af det vi laver i det daglige museumsarbejde, fra indsamling og registrering til formidling og bevaring, i et eller andet omfang kan implicere forskning, men vel at mærke forskning, som ikke nødvendigvis umiddelbart resulterer i en målbar publikation:

Det gælder *indsamling*. Hvad giver det mening at erhverve? For at finde ud af det må vi vide, hvad vi har og hvorfor, før kan vi ikke vide, hvad vi mangler, og hvad vi skal tilføje, og det kræver forskning. Det kræver også forskning at finde ud af eller kontrollere, at det vi får tilbudt, virkelig er det, det giver sig ud for at være. Med hensyn til *registrering* må vi vide, hvad genstandene er. Det gælder teknikken, som konservatorer og teknikere ofte må hjælpe med. Det gælder datering og tilskrivning og evt. forbindelse med andre beslægtede genstande rundt omkring i egne såvel som i fremmede samlinger. Det tilsyneladende forskningsløse katalog, bestandskataloget med dets faktuelle oplysninger, vil ofte være resultatet af en række undersøgelser, der implicerer en refleksion over data, altså forskning. Når det gælder *bevaring* må vi sikre, at vi restaurerer og konserverer på den rigtige måde. Det kræver viden og forskning, ikke bare i teknikkerne og materialesammensætninger, men også i den (kunst)historiske kontekst, så vi ikke udsætter værkerne/genstandene for indgreb, der er utænkelige for kunstneren og tiden. Forskning i *formidling* fylder foreløbig ikke så meget i kunstmuseernes arbejde, men det er på vej. På Statens Museum for Kunst ansatte vi i efteråret en ph.d.-studerende i formidling, der med udgangspunkt i ekssi-

PETER NØRGAARD LARSEN er forskningschef ved Statens Museum for Kunst

sterende formidlingstiltag og nye eksperimenter praktisk og teoretisk skal undersøge, hvad der virker, og hvad der ikke virker. Og når det gælder ophængningen/opstillingen af samlingen behøver den ikke bare at være forskningsbaseret formidling, ophængningen kan i visse tilfælde i sig selv være forskning. Indsigten, erkendelsen, eller hvad det nu er, sker nogle gange så at sige for øjnene af os og publikum, ikke tilfældigt, men fordi noget bringes sammen, der visuelt genererer oplevelser og indsigt.

I praksis griber arbejdsfunktionerne i den grad ind i hinanden, og det kan ofte være vanskeligt nøjagtigt at skelne, hvornår der er tale om det ene og hvornår om det andet. Ingen af områderne kan dog varetages ordentligt og hensigtsmæssigt uden en forskningsindsats.

Men hvordan måler man alt det, som ikke nødvendigvis ender med en publikation, men som vi gerne vil have medtaget i en vurdering af forskningens kvalitet? Skal man bare acceptere, at en stor del af forskningen på et museum simpelthen ikke lader sig måle ud fra de velkendte forskningsindikatorer?

Set fra SMK's synspunkt kunne det være ønskeligt, hvis de evalueringer og kvalitetsvurderinger, vi løbende er genstand for også i en eller anden forstand fik betydning for fordelingen af forskningsmidler (jeg forudsætter

at projekterne er velbegrundede). Det positive ved disse evalueringer er, at de ikke bare forholder sig til produkterne, publikationerne, men også til forskningsvilkårene, til beslutningsprocesser, ressourceforbrug og dimensionering. Dvs. man vurderer i høj grad også processerne omkring forskningen og lader disse forhold indgå i den samlede vurdering af institutionens forskning.

Det jeg gerne vil se, er en fintmasket kvalitetsvurdering, som både inddrager traditionelle forskningsindikatorer som publicering, internationalt samarbejde, enden til at tiltrække eksterne bevillinger m.v. og samtidig tager hensyn til de sektorspecifikke opgaver og aktuelle vurderinger af museernes forskningsrelaterede virksomhed. På den måde vil både produkterne og processerne kunne tilgodeses. Hvis en sådan model kunne udvikles som grundlag for centrale forskningsbevillinger, så tror jeg, mange ville være beroligede, for så ville tildelingen af midler ikke bero på mere eller mindre vilkårlige og absurde pointoptællinger, men faktisk være baseret på en virkelighed, som også er museernes.

Når bedømmerne skal bedømmes Bedømmelse af forskningsan-

søgninger foregår forskelligt fra land til land, og vi kan uden tvivl lære af, hvordan man gør andre steder. Af Hans Fink

I oktober 2006 deltog jeg sammen med andre repræsentanter for Det Frie Forskningsråd i en konference i Prag, der handlede om forskningsvurdering i almindelighed og om bedømmelse ved peer-review i særdeleshed. På konferencen blev hovedvægten lagt på tre typer af formaliseret bedømmelse, nemlig bedømmelse af ansøgninger om forskningsmidler, bedømmelse af artikler før offentliggørelse i tidsskrifter og bedømmelse af hele forskningsmiljøer som institutter, centre, fakulteter eller universiteter. Jeg tager det første først.

Noget af det mest slående på konferencen var, hvor lille Danmark og det danske forskningsystem er, set i international sammenhæng. Vi lever tydeligvis i en forskningsmæssig småstat. I 2005 modtog de fem danske frie forskningsråd tilsammen i alt 2.765 ansøgninger, som udløste 920 bevillinger, heraf mange meget små. Et japansk forskningsråd til fremme af fri forskning behandler til sammenligning årligt over 100.000 ansøgninger og giver omkring 24.000 bevillinger. I den forbindelse indhenter man ca. 250.000 ekspertbedømmelser fra de mere end 40.000 nationale og internationale eksperter, man har i sin database. Man stræber efter at undgå, at den enkelte ekspert skal udtale sig om mere end 200 ansøgninger om året. Man er i gang med at indføre elektronisk ansøgningsbehandling og kan holde tiden fra ansøgning til bevilling nede på 6 – 7 måneder, hvor vi kan nøjes med 4. Til brug for behandlingen har man et sekretariat med 120 akademiske medarbej-

dere, hvoraf en stor del er aktive forskere ansat i rådet på halv tid og for en treårig periode. Her er der virkelig tale om en bedømmelsesindustri. Man har aktuelt en succesrate på ca. 24%, men argumenterer for, at den ideelt set burde være 30%. Kvaliteten af de imødekomne ansøgninger ville forblive stort set den samme, og man ville undgå en mængde spildt tid, især for skuffede ansøgere, men også for rådssystemet, som bruger uforholdsmæssigt lang tid på at prioritere mellem ansøgninger, som alle sammen er af meget høj kvalitet.

For få kvalificerede bedømmere Det var også slående, at professionaliseringen af bedømmelsesarbejdet alle andre steder indebærer en langt skarpere funktionsopdeling mellem ekspertbedømmelse, prioritering og endelig beslutning, end vi er vant til i Danmark. Når ansøgningerne er kommet ind – ofte, og især ved større ansøgninger, efter en prækvalifikationsrunde – udpeges to til tre eksperter til at bedømme ansøgningernes kvalitet og relevans på deres egne betingelser som bidrag til et bestemt fagligt eller tværfagligt felt. Typisk gives der karakter fra 1 – 5 i en række forskellige henseender, der fx omfatter projektets originalitet, projektets gennemførlighed, projektets videnskabelige betydning, projektets samfundsmæssige relevans, ansøgerens kvalifikationer, forskningsmiljøets egnethed. Her er altså tale om en blanding af fremadrettede, kvalificerede

gæt på, hvad der vil kunne komme ud af en bevilling på kortere og længere sigt, og bagudrettede vurderinger af allerede dokumenterede kvalifikationer hos ansøgeren og i forskningsmiljøet. Det varierer fra råd til råd og fra virkemiddel til virkemiddel nøjagtigt hvilke parametre, der inddrages, men det er vigtigt, at ansøgere på forhånd er oplyst om, hvad parametrene vil være. I nogle lande afholdes kurser for bedømmerne for at øge bedømmelsernes kvalitet, og ved EU ansøgninger er der udviklet en praksis med konsensusmøder i tilfælde af, at de tre eksperter bedømmelser ligger langt fra hinanden. Eksperterne skal så enten enes om en karakter eller oplyse eksplicit, hvad der ligger bag de forskellige bedømmelser. For at ekspertbedømmelsen kan foregå effektivt, har rådene databaser over eksperter, der på forhånd har indvilliget i at være til rådighed som bedømmere. I nogle lande honoreres eksperterne, i andre regnes det for en ære, der godskrives dem på deres institutioner. Det kan så eventuelt også indgå som en parameter i bedømmelsen af institutionernes kvalitet, om de har mange bedømmere tilknyttet. Overalt er det dog et stigende problem at finde tilstrækkeligt mange og tilstrækkeligt kvalificerede bedømmere.

Når der foreligger ekspertbedømmelser af ansøgningerne, overgår både ansøgninger og bedømmelser til et råd eller et panel eller en bestyrelse, som foretager en prioritering af ansøgningerne på tværs af fagområder. (Det er også ofte rådet, der har haft ansvaret for valget af eksperter til de enkelte ansøgnin-

- om evaluering af kvalitet og relevans i den frie forskning

Foto: Scanpix

ger). Rådet bedømmer ansøgningerne sammen med specialistbedømmelserne af dem, men nu relativt til de andre ansøgninger i samme ansøgningsrunde, ansøgninger som meget vel kan angå ret fjerntliggende forskningsområder. Prioriteringen bygger på specialistbedømmelserne, men indebærer principielt en helt anden type vurdering, der til dels sammenligner det usammenlignelige. Hvorledes skal et fremragende projekt i arkæologi prioriteres i forhold til et fremragende projekt i litteraturhistorie? Her kan i givet fald indgå mere overordnede forskningspolitiske hensyn og hensyn til faglig, kønsræssig og geografisk balance i den

samlede bevilling, under forudsætning af at sådanne hensyn ikke kompromitterer hensynet til, at kvalitet altid skal veje tungest. Der er tale om afvejninger, som nok lader sig ekspliciterer efterfølgende, men som meget vanskeligt lader sig formalisere på forhånd. Ved prioriteringen er det ganske afgørende, hvor bredt eller snævert rådet eller panelet er sammensat i faglig henseende. I Danmark har vi for tiden fem faglige forskningsråd, der alle er meget brede. Det nye europæiske forskningsråd har til sammenligning 20 paneler, hvoraf fem dækker humaniora og samfundsvidenskab. I Tyskland opererer Deutsche Forschungsgemeinschaft med 48

forskellige fagkollegier, hvoraf 10 er humanistiske. (De i alt 577 medlemmer af disse kollegier er i øvrigt valgt direkte ved afstemning blandt forskerne på de pågældende områder for en periode af 4 år, således at deres faglige mandat er uanfægteligt). Uanset hvor brede eller hvor snævre de faglige råd er, udgør behandlingen af tværfaglige og tværrådslige ansøgninger et problem. I flere rådssystemer reserverer man derfor en pulje på fx 20% til projekter, der går på tværs af den etablerede struktur.

I mange lande har prioriteringen form af en indstilling til en bestyrelse, som så træffer den endelige beslutning og indgår i forhand-

linger med bevillingsmodtagerne om de nærmere betingelser for bevillingen. Bestyrelserne udpeger kontaktpersoner til projekterne og igangsætter interne eller eksterne midtvejsevalueringer og slutevalueringer af projekterne. Det er desuden en overordnet bestyrelsesfunktion løbende eller periodisk at overveje rådernes procedurer og generelle succes med bevillingerne.

Mere ekstern bedømmelse I Danmark kan man også skelne mellem tre faser i bedømmelsesarbejdet svarende til specialistbedømmelse, prioritering og endelig beslutning/opfølgning; men her er det typisk de samme mennesker, der udfører alle tre funktioner. Den bedømmende, den prioriterende og den udøvende/lovgivende magt er ikke adskilte. Det kan der være gode pragmatiske og ressourcemæssige grunde til, og så længe der er rimelig tillid til systemet, har det mange fordele. Jeg tror dog, at det vil blive nødvendigt i de kommende år at tillempes strukturen til den internationale norm, også fordi småstater har en særlig interesse i internationalt samarbejde. Hvis vi, som regeringen kræver, skal koncentrere os om at give større bevillinger (bevillinger over 3 mio. kr.), tror jeg, at vi skal bruge ekstern bedømmelse meget mere systematisk end nu. Det vil i den forbindelse være ønskeligt, at der opbygges en database over danske og udenlandske eksperter, en slags forskningens censor-korps, der på forhånd har tilkendegivet, at de alt andet lige vil være parate til at deltage i bedømmelsen af projekter inden for deres fagområde. Det vil være ressourcekrævende, men svært at komme uden om.

Jeg mener også, at vi skal arbejde på at

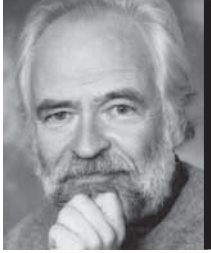
blive bedre til at håndtere tværfaglige og tværrådslige ansøgninger. I mange sammenhænge opfordres der til grænseoverskridende forskning og til tværfagligt samarbejde, men når det kommer til stykket, har den slags ansøgninger det ikke let, hverken i ekspertbedømmelsen eller i prioriteringen. Det kan være problematisk at have bundet en bestemt pulje til formålet, hvis kvaliteten viser sig ikke at være til det. På den anden side er der klart brug for større risikovillighed og større forståelse for, at det kræver tid at udvikle de relevante videnskabelige standarder på nye og grænseoverskridende områder.

For rådsarbejdets egen skyld kan der også være god grund til at gennemføre en grundigere opfølgning på forskningsbevillingerne, så man mere systematisk end nu kan lære af erfaringerne. Den løbende udskiftning af rådsmedlemmerne er særdeles velbegundet, men indebærer også, at erfaringsopsamlingen har vanskelige kår, især når der også sker hyppige udskiftninger i sekretariatene.

Bedømmelse af artikler Prag-konferencen beskæftigede sig som nævnt også med bedømmelsen af forskningsresultater før publicering. Redaktørerne af *Nature* og *Scientific American* redegjorde for redaktionsprocedurerne i disse prestigøse tidsskrifter. Man bruger selvfølgelig peer-review, men størstedelen af afvisninger af artikler og den endelige udvælgelse foretages suverænt af redaktionen selv. Det fremgik, at man på forskellige fagområder i åbenhedens navn havde forladt princippet om bedømmernes anonymitet. Der blev også diskuteret nye elektroniske publikationsformer med fri pub-

licering og efterfølgende on-line peer-review. I det hele taget var det tydeligt, at internettet vil kunne komme til at vende op og ned på traditionerne for forskningspublicering i de kommende år. Mange gik ind for Open Access, således at al offentligt finansieret forskning skal være tilgængelig for alle på internettet senest 6 måneder efter publicering. De danske forskningsråd bør overveje grundigt, om de vil tilslutte sig Berlin-deklARATIONEN om Open Access.

Bedømmelse af universiteter Bedømmelsen af ansøgninger og bedømmelsen af artikler (og også af afhandlinger og af personer ved stillingsbesættelser) er uundværlige og integrerede dele af det almindelige akademiske liv og er derfor bedømmelser, som alle forskere uden videre må have en interesse i er så pålidelige, gennemskuelige og effektive som overhovedet muligt. Anderledes forholder det sig med bedømmelsen af hele forskningsmiljøer eller hele universiteter. Sådanne bedømmelser er hovedsageligt til brug for politikere og universitetsledelser og er i deres væsen ganske fremmede for de aktive forskere og for den igangværende forskning. De kan kun være bagudrettede og dermed konservative, og de opererer på et aggregeret niveau, hvor den enkelte forsker ikke kan føle ansvar. De tager typisk udgangspunkt i de bedømmelser af artikler, bøger og forskningsansøgninger, der allerede foreligger, og tæller så mere eller mindre omstændeligt publikationer, citationer, eksterne forskningsbevillinger, patenter og andet op. Man kan selvfølgelig lave sådanne sammenregninger, og de talværdier, der kommer ud af det, siger et eller andet, som har med kvaliteten af det

HANS FINK er næstformand i Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation og mag.art., D. Phil. og docent ved Institut for Filosofi og Idéhistorie ved Aarhus Universitet.

pågældende forskningsmiljø for et par år siden at gøre. På konferencen blev det fremhævet, at sådanne tal meget dårligt kan stå alene, men må nuanceres måske ved peer-review, helst af mennesker med rimeligt sund sans, bred erfaring og forstand på det, det drejer sig om. Man kan faktisk ikke meningsfuldt sammenligne sådanne tal på tværs af fagområder og på tværs af landegrænser, uden at en lang række andre hensyn tages i betragtning. Publikationsmønstrene er med god grund meget forskellige ikke blot fra hovedområde til hovedområde, men også fra fag til fag inden for samme hovedområde. Publikationsmønstret i matematik adskiller sig således markant fra det, der findes i fysik, biologi og medicin, og ligner på mange måder det, der findes i flere humanistiske discipliner. Forskningsmæssige småstater har også en række helt legitime hensyn at tage, som gælder i mindre grad i toneangivende lande som USA. Vi har således en særlig videnskabelig forpligtelse til at varetage udforskningen af dansk historie, sprog og kultur. Her er det os, der sætter den internationale standard. Japanere, der vil studere Kierkegaard seriøst, må lære sig dansk, for her er dansk det relevante publikationsprog, som imidlertid aldrig vil kunne frembringe det samme antal citationer som publikationer på engelsk. Vi har også en særlig videnskabelig forpligtelse til at forhindre, at forskningen i naturvidenskab og teknik i Danmark bliver

skævvredet af ensidig hensyntagen til de videnskabeligt set relativt snævre interesser, der gør sig gældende i de få forskningstunge dele af det internationalt set lille, lokale erhvervsliv. Vi skulle gerne kunne følge nogenlunde med på alle videnskabelige områder, også der hvor vi ikke selv er i front lige nu.

Hvis også universiteternes basisbevillinger bliver gjort direkte afhængige af, at forskerne får optaget flest mulig artikler i de bedst mulige tidsskrifter og får tilkæmpet sig de størst mulige eksterne bevillinger, sætter det både publikationssystemerne og rådssystemerne under et ekstra pres, som strengt taget er forskningsfremmed, fordi de afgørelser, der skal træffes, efterfølgende tillægges en betydning, der går langt ud over det, de umiddelbart angår. Netop i en forskningsmæssig småstat er det afgørende, at miljøerne ikke kun spilles ud mod hinanden, men også tilskyndes til at samarbejde om videnskabelige opgaver af overordnet national betydning – ikke mindst med henblik på at kunne deltage med større vægt i internationalt samarbejde og international konkurrence. For forskningens fremtid er det vigtigt, at forskningsmiljøerne har rimeligt store midler, som de uden videre selv kan disponere over til at sætte en forskning i gang på helt nye områder, som først senere vil kunne give anledning til ansøgninger.

Vi kan givetvis lære meget af lande med

mere professionaliserede forskningssystemer, når det gælder den forskningsevaluering, som er knyttet til selve forskningsprocessen, også selvom det kommer til at kræve, at stadigt stigende mængder af god forskningstid skal bruges til at bedømme andre. Vi kan vel også lære noget om at forfine bedømmelser og rangordne tidsskrifter og forskningsinstitutioner. Men jeg tror også, at vi kan lære at være forsigtige med forenklede budgetsystemer. Først som sidst er der brug for en intelligent, velinformeret og selvstændig national forskningspolitik, der ser vores internationale muligheder og begrænsninger nøgternt i øjnene, og som ikke nøjes med at iscenesætte en konkurrence mellem institutionerne om at score højest i en eller anden mekanisk, konservativ og pseudoobjektiv evaluering, men som aktivt søger at skabe de bedst mulige betingelser for, at danske forskere over en bred front kan være ansvarlige deltagere i den åbne, internationale videreudvikling af videnskaben. I tillid til at viden er et bedre beslutningsgrundlag end uvidenhed, fordom og fejltagelse, og i tillid til at der ikke er noget, forskerne hellere vil end at gøre deres bedste og at vise, at de har gjort det.

Nogle relevante netadresser

www.pragueforscience.cz/

www.esf.org/fileadmin/be_user/publications/Peerreview2006.pdf

www.dfg.de/

www.mpg.de/pdf/openaccess/BerlinDeclaration_en.pdf

Bibliometri for (eller imod?) humaniora

I 2005 implementeredes et nyt registreringssystem for videnskabelige publikationer ved forskningsinstitutionerne i Norge. Både ministerium og institutionerne har taget systemet til sig, men på forskerniveau er systemet stadig omstridt. Af Gunnar Sivertsen

Ved Universitetet i Oslo har humaniora og medicin lige mange forskerårsværk. For fire år siden kom der ti gange så mange videnskabelige publikationer fra det medicinske fakultet som fra det humanistiske. Nu er antallet det samme. Forskningsaktiviteten har stort set været den samme hele tiden, men grundlaget for statistikken og udregningen er forandret. Før brugte vi et amerikansk tidsskriftsindeks, *Web of Science*, til at dokumentere videnskabelig publicering. Dermed kom kun artikler i internationale tidsskrifter med. Nu medregnes også bøger og bogartikler, og

vi begrænser os ikke til en kommerciel bibliografisk database, men bygger på et nyt, fælles dokumentationssystem for universiteter og andre forskningsinstitutioner i Norge. I det nye dokumentationssystem tælles hver publikation kun én gang. Hvis flere forfattere har bidraget til publikationen, deles den mellem dem brøkvis. Tidligere havde medicinerne tilsyneladende mange flere publikationer end humanisterne, fordi de er medforfattere på hinandens publikationer.

Hensigten med den nye statistik for videnskabelig publikation har dog ikke været at

sammenligne fag, men at etablere en generel indikator for forskningsaktivitet, som kan benyttes i fordelingen af basisbevillingerne til universiteter og andre forskningsinstitutioner. Tidligere har en indikator for uddannelsessaktivitet også været knyttet til bevillingerne - som i Danmark.

“Penge for publikationer” Både myndigheder og forskningsinstitutioner i Norge mente, at der var behov for en forskningsin-

dikator for at få et bedre overblik over forskningen ved institutionerne, og for at prioritere forskningen mere. I 2003 startede dermed et arbejde i det norske Universitets- og højskolerådets (UHR) regi. Arbejdet afsluttedes efter to år med rapporten *Vekt på forskning* (UHR, 2004) og et nyt registreringssystem for videnskabelige publikationer ved institutionerne. Dermed kunne myndighederne implementere en ny budgetmodel i 2005. Undertegnede deltog i udviklingen af det hele ikke som humanist i denne sammenhæng, men som specialist i bibliometriske studier af forskning.

Ministeriets ønsker for den nye forskningsindikator blev formuleret i regeringens forslag til finanslov for 2004, som blev fremlagt efteråret 2003: UHR blev bedt om at lave en forskningsindikator baseret på videnskabelig publicering, som kan måle forskningsaktivitet på en måde, som:

- giver objektive og verificerbare data
- fremmer forskningskvalitet
- er uden uønskede bivirkninger på forskernes hidtidige publiceringspraksis
- tager hensyn til de forskellige fags forskellige publiceringstraditioner og vægter publikationerne fra dem på en sådan måde, at de er sammenlignelige
- er baseret på enighed og fælles forståelse på tværs af fag og institutionstyper.

Vedrørende punkt 5 tilstræbte vi, at institutionerne og fagområderne selv, gennem deres fælles repræsentative samarbejdsorganer i UHR, deltog i udviklingen af modellen. UHR sørgede for at forankre processen undervejs gennem information på nettet, lokale møder på institutionerne og på fagene samt gennem høringsrunder. Når modellen nu er implementeret, ikke kun af ministeriet i dets overordnede

de bevillinger til forskningssektoren, men også på institutionerne til interne fordelinger på lavere niveauer, kan det tages som tegn på at arbejdet er lykkedes. Men på forskerniveau er modellen stadig omstridt. Uenigheden følger ikke fag- og institutionsgrænser, og humanister er både for og imod. Her skal jeg først og fremmest behandle de spørgsmål, der særligt diskuteres inden for humaniora.

Fælles dokumentation

Artikelindekset *Web of Science* kan bruges til internationale sammenligninger i naturvidenskab og medicin, men hvis et universitet ønsker oversigt over dets egen forskningsproduktion, er *Web of Science* eller andre selektive baser i bibliotekerne utilstrækkelige. Kun 18% af de videnskabelige tidsskriftsartikler i humaniora bliver dækket af *Web of Science*. Desuden er halvdelen af de videnskabelige publikationer i humaniora ikke tidsskriftsartikler, men bøger og bogartikler. Humaniora er ikke alene om at finde en manglende dækning i *Web of Science* – det samme gælder i højere eller mindre grad for jura, samfundsvidenskab, matematik, teknik og produktion og sundheds- og socialfag.

Derfor er det kun institutionerne selv, som kan skaffe komplette oversigter over deres forskningspublicering. Sådanne oversigter (forskningsdatabaser) fandtes, da arbejdet startede, men der var to problemer med dem. For det første manglede der registrering af mange publikationer, mens mange publikationer var registreret som videnskabelige uden at være det. For det andet var publikationerne inddelt i kategorier, som på den ene side var subjektive og på den anden side uegnede i en model, som skulle yde alle fag

retfærdighed. Kategorien "artikel i internationalt tidsskrift med referee" var fx overfyldt med publikationer, som ikke hørte hjemme der – i forventning om at en budgetmodel ville give flest point til denne kategori. Men man kan ikke give flest point til en sådan kategori, når samtlige publikationer i fysik og næsten ingen i jura hører hjemme der. Der skulle jo tages hensyn til publiceringspraksisen i både fysik og jura.

Kategorierne blev fjernet, og i stedet blev der lavet et system, hvor rene bibliografiske referencer (sådan som de forekommer i en publikationsliste) er inddelt i tre publikationsformer: a) bøger (ISBN-titler), b) artikler i artikelsamlinger (ISBN-titler) og c) artikler i tidsskrifter, årbøger eller serier (ISSN-titler). I tilknytning hertil bruger vi begrebet 'videnskabelig publiceringskanal', som enten kan være udgivere af ISBN-titler (fx *Museum Tusulanums Forlag* eller *Oxford University Press*) eller selve ISSN-titlen (uafhængig af forlag, fx ISSN 0105-3191 *Dansk Teologisk Tidsskrift* eller ISSN 0021-9258 *Journal of Biological Chemistry*). Vi lavede registre over publiceringskanalerne som er standardiserede (*Dansk Teologisk Tidsskrift* har ikke varierende stavemåder), dynamiske (registre udvides og ændrer sig i takt med publiceringsverdenen) og kvalitetskontrollerede: ISSN-titlerne har peer review, mens bogudgiverne har et videnskabeligt udgivelsesprogram (ses af backlist) med rutiner for ekstern ekspertvurdering af manuskripter. Hidtil er der 16.000 titler i ISSN-registeret og 800 bogudgivere i ISBN-registeret. Lokale kanaler (hvor tidsskriftet, serien eller udgiveren betjener kun én institutions forfattere) er ikke med i registrene.

Med registrene og de tre publikationsformer får vi objektive og analyserbare data. For

Man skulle tro, at det var indlysende, at kvalitet ikke kan kvantificeres. Men siden ny forskning kan være så ekstremt betydningsfuld, når de store gennembrud kommer, er det ikke underligt, at politikere og administratorer ønsker at identificere forskningskvalitet, når de satser mere på forskning.

at gøre institutionernes forskningsbaser mere komplette, indhenter vi referencer fra bibliotekernes bibliografiske baser. I 70% af tilfældene behøver den ansatte ikke indtaste referencen selv, kun godkende den som sin egen. Disse to ressourcer til at forbedre datagrundlaget, registrene og de bibliografiske datakilder er selvfølgelig en fælles ressource for institutionerne. Videnskabelige publiceringskanaler er jo i udgangspunktet en fælles arena for bedømmelse og kommunikation af forskningsresultater på tværs af institutions- og landegrænser. I nogle fag sker det også ofte, at forskere fra forskellige institutioner er medforfattere på samme publikation. Det nye dokumentationssystem er fælles for norske forskningsinstitutioner, fordi publiceringsarenaen er fælles, og fordi man bør kunne se hinandens publikationsdata, når de bliver anvendt i en fælles finansieringsmodel.

Fælles definition på videnskabelig publikation

Fordi alle fag og institutioner skulle indgå i en fælles model, undersøgte vi muligheden for at have en fælles definition på, hvad videnskabelig publikation egentlig er. Definitionen kunne koncentreres om videnskabelig publicering, fordi ministeriet parallelt var i færd med at udvikle en indikator for formidling (vidensspredning).

Et udvalg på dekan-niveau (hvor fx dekanen i humaniora fra Universitetet i Trondheim repræsenterede humaniora ved alle institutioner) kom frem til en fælles definition. For at en publikation skal regnes som videnskabelig, skal den indfri følgende fire kriterier. Den skal præsentere ny indsigt:

- i en form, som gør, at resultaterne kan efterprøves eller anvendes i ny forskning,

- i et sprog og med en distribution som gør den tilgængelig for de fleste forskere, som kan have interesse i den,
- i en publiceringskanal (tidsskrift, serie, bogudgiver, netsted) med rutiner for fagfælle vurdering.

Med 'fagfælle vurdering' menes peer review, som i dette tilfælde også dækker ekstern ekspertvurdering af bogmanuskripter. Det har været vigtigt for arbejdet med afgrænsning og vægtning af publikationerne, at man var enige om en fælles definition.

Der var enighed om, at publikationer i lokale publiceringskanaler (tidsskrift, forlag, osv., som næsten udelukkende publicerer bidrag fra én institution) ikke skulle medregnes, dels fordi man var i tvivl om, hvorvidt lokale kanaler kan have hensigtsmæssig fagfælle vurdering, dels fordi den nye finansieringsmodel ikke er beregnet til at understøtte intern forlagsvirksomhed.

Kan kvalitet måles? Man skulle tro, at det var indlysende, at kvalitet ikke kan kvantificeres. Men siden ny forskning kan være så ekstremt betydningsfuld, når de store gennembrud kommer, er det ikke underligt, at politikere og administratorer ønsker at identificere forskningskvalitet, når de satser mere på forskning.

Jeg ved, at man i Danmark har drøftet at måle forskningskvalitet i antal citationer. I så fald skal dataene hentes fra *Web of Science*, med de begrænsninger som er nævnt ovenfor og med store problemer med at sammenligne fag i øvrigt. Desuden står international bibliometrisk forskning ikke inde for, at antal citationer viser forskningskvalitet. Hvis man vil gøre citationsstudier, skal man tælle det fakti-

GUNNAR SIVERTSEN er forsker ved NIFU STEP (Norsk institutt for studier av forskning og utdanning) i Oslo, hvor han både er specialist på bibliometriske studier af forskning og på nordisk litteratur.

ske antal citationer (ikke *journal impact*), og det kan man kun gøre efter to-tre år efter publiceringen, dvs. fem-syv år efter forskningsprocessen. Dette er en meget retrospektiv øvelse, som kun kan gøres i visse fag.

I Norge har vi aldrig overvejet at benytte citationsmåling i budgetmodellen. Men vi havde et krav om at dokumentere forskningsaktivitet på en sådan måde, at forskningskvaliteten fremmedes. Dette er kompliceret og krævede mange overvejelser og kompromiser. Vi tog udgangspunkt i, at mange fag regner nogle publiceringskanaler som mere prestigetunge og krævende at komme ind i end andre. Modellen lægger dermed vægt på den kvalitetssikring og udvælgelse, som findes på publiceringsarenaerne.

Modellen indebærer, at en femtedel af publikationerne i hvert fag får større vægt end de øvrige publikationer med 'normal' vægt. Vi bad fagmiljøerne om at blive enige på nationalt niveau om en gruppe af publiceringskanaler som udgiver disse 20% af publikationerne. Publikationerne med 'normal' vægt kaldes 'niveau 1', mens publikationerne med ekstra vægt kaldes 'niveau 2'.

På niveau 2 er resultatet, at man fx i kemi har nomineret nogle få store og meget prestigetunge tidsskrifter, som publicerer 20% af verdens artikler i kemi, mens den øvrige internationale tidsskriftsflora i kemi tilhører niveau 1. I samfundsvidenskab og humaniora er mere end halvdelen af artiklerne imidlertid koncentreret i kun et eller to nationale tidsskrifter i hvert fag. Hvor publicering på nationalt niveau er det normale, kan man nominere en større bredde af internationale tidsskrifter til niveau 2. I 'bogfagene' nominerede man også internationale forlag til niveau 2. Definitionen på 'internationalt' er, at flere landes forskere benytter kanalen (mindre

end 2/3 af publikationerne fra samme land). For at komme på niveau 2 må kanalen desuden være selektiv og ikke masse-publicerende 'efter regning'. Det betyder, fx at *Cambridge University Press* er på niveau 2, men ikke *Peter Lang Verlag*.

Listen over kanaler på niveau 2 er dynamisk og bliver justeret af UHR hvert år i samarbejde med fagenes repræsentative UHR-organer. Forskellen på publiceringspoint på niveau 1 og 2 er 1:3 for tidsskriftsartikler, 0,7:1 for bogartikler og 5:8 for bøger. Pointene er altså afhængige af publikationsform og niveau samt vedkommende institutions brøkdelen af forfatterne, hvis flere institutioner har bidraget til samme publikation.

Imod humaniora? I humaniora er det ikke selvsagt, at nogle publiceringskanaler er vigtigere og mere attraktive end andre. Desuden har humanistisk forskning et samfundsansvar over for sin egen kulturelle kontekst og over for kultur- og samfundslivet. Nogle fag er imidlertid mere efterspurgt i en national kontekst end andre (fx dansk historie eller litteratur versus sinologi eller klassiske sprog). Humaniora har i virkeligheden et meget heterogent publiceringssmønster. Fagene er mere forskellige her end i andre fagområder.

Humanistiske fag, som ofte publicerer internationalt og ikke efterspørges særligt i norsk kulturliv og på norske forlag, er stort set tilfredse med den nye norske budgetmodel. De fag, som er mest synlige i kulturlivet, er mere skeptiske. Nogen har kritiseret modellen for at være en fare for norsk som videnskabssprog. Men denne angst er uden grund, for modellen er lavet sådan, at hvis mønsteret ændres i retning af mere publice-

ring på engelsk, vil der blive stadig flere internationale kanaler, som tæller lige så meget som de norske på niveau 1. Vores nye data giver ingen indikationer på, at man er begyndt at publicere mere på engelsk i de fag, som før publicerede mest på norsk.

En anden kritik går ud på, at niveau 2 (det internationale) er irrelevant for megen humanistisk forskning, og at forskere isolerer sig fra den kulturelle offentlighed, når de publicerer på internationalt niveau. Til dette kan siges, at forskningen i små fagmiljøer, hvor alle kender alle, har godt af kontakt og udveksling med andre landes fagmiljøer indimellem - fx i hver femte videnskabelige publikation.

Modellen er under alle omstændigheder sådan, at man i nogle humanistiske fag (de som har få eller ingen nationale kanaler, men hvor til gengæld internationale kanaler er vigtige) har lettere ved at få publikationer på niveau 2 end andre fag, hvor der er mange læsere, også uden for forskningen, omkring de nationale kanaler. I disse fag vil man få færre publikationer på niveau 2, men desto flere publikationer på niveau 1.

Denne forskel illustrerer, at modellen kan være egnet til statistiske formål og overordnet budgettering, men ikke til individuel bedømmelse. Det er heller ikke meningen med modellen. Man kan ikke vurdere enkeltarbejder i forskningen med kvantitative metoder. Alligevel opfattes modellen af mange humanister som et individuelt evalueringssystem. Dette præger for tiden diskussionen i Norge. Vi får se, hvor den fører hen. De fleste er under alle omstændigheder enige om, at modellen er kommet for at blive. ■

Mellem national og internationale kvalitetsmåling og kvalitetskriterier

For humaniora er det på høje tid at

drøfte både kvalitets- og relevansindi-

katorer for ikke at blive målt og evaluate-

ret på basis af metoder udviklet til

andre videnskabsfelter. Af Mette Thunø

METTE THUNØ er ph.d., prodekan for forskning, Det Humanistiske Fakultet, Københavns Universitet

Af regeringens globaliseringsstrategi fremgår det klart, at Danmarks fremtidige velfærd er afhængig af den offentligt finansierede forskning, og at denne forskning skal være på "internationalt topniveau" for at kunne understøtte det danske samfunds fremtidige udvikling. Regeringen påpeger flere gange i sin globaliseringsstrategi behovet for at sikre og hæve kvaliteten af den offentligt finansierede forskning. De midler, som regeringen vil anvende til at hæve dansk forskningskvalitet op i verdensklasse, er en højere grad af konkurrenceudsættelse af offentlige forskningsmidler og systematiske målinger og evalueringer af den producerede danske forskning. Målinger og evalueringer skal endvidere være af en sådan karakter, at det vil blive muligt at sammenligne med udlandets forskning.¹ Dansk forskningskvalitet skal således synliggøres ved, at der helt konkret udvikles et forskningskvalitetsbarometer, der kan afspejle temperaturen på de danske forskningsresultater. Indikatorer, der påtænkes at indgå i målingen, kan (som det praktiseres i udlandet) fx omfatte citationsfrekvens og publikationsaktivitet.² Kort efter offentliggørelsen af regeringens globaliseringsstrategi i april 2006 udgav Danmarks Forskningspolitiske Råd et skrift, der konkretiserede regeringens planer om at udvikle et redskab til kvalitetsmåling og rangordning af dansk forskning.³ Kvalitetsmodellen består af seks indikatorer – fire for kvalitet og to for samfundsrelevans – hvorigennem man ifølge rådet bogstaveligt talt vil kunne skabe et billede i form af en sekskant af universiteternes forskningspræstationer.

På høje tid Intentionerne bag både globaliseringsstrategien og Danmarks Forskningspo-

litiske Råds værktøj til måling af forskningens kvalitet og relevans synes stærkt præget af de mange internationale bestræbelser på at indfange kriterier for at kunne måle og evaluere forskning og ikke mindst rangordne universiteter. Det er også velkendt, at der i de seneste 10–15 år inden for en del fagområder på danske universiteter – typisk medicin, naturvidenskab og teknik – er blevet taget citationsanalyser og 'impact factor' vurderinger i brug som forskningskvalitetskriterier. Men af historiske og strukturelle årsager står de humanistiske videnskaber demonstrativt uden for denne udvikling. I den danske kontekst er indikatorer for forskningskvalitet derfor gået hen og blevet Forskningsrådet for Kultur og Kommunikations bevillinger til universiteterne samt Rektorkollegiets seneste indsamling af data om graden af *peer reviewed* (fagfællebedømte)⁴ forskningspublikationer på de danske universiteter. Selvsagt er disse målemetoder ikke internationalt sammenlignelige og derfor utilstrækkelige i forhold til regeringens planer. Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling arbejder derfor pt. intensivt med at udvikle forskningskvalitetskriterier til fordeling af basisforskningsmidlerne under stærk inspiration fra samme bestræbelser i Norge.

For humaniora er det derfor på høje tid at drøfte både kvalitets- og relevansindikatorer for ikke at blive målt og evalueret på basis af metoder (fx bibliometriske) udviklet til andre videnskabsfelter. Tilskyndet af den udviklingskontrakt, som Det Humanistiske Fakultet har indgået med rektor på Københavns Universitet, ifølge hvilken kvalitetsbaserede fordelingsprincipper skal opstilles inden udgangen af 2007 for at fordele 10 procent af fakultetets ordinære forskningsmidler i 2008, har dekanatet indledt et intensivt arbejde

med at udrede de problemer, humaniora står over for i relation til forskningskvalitetsbedømmelse. I denne forbindelse er mange forskellige kvalitetskriterier og metoder til måling og evaluering af forskningen blevet vurderet og drøftet i fakultetets forskningsudvalg.

Danmarks Forskningspolitiske Råds værktøj omfattende kvalitetsindikatorer såsom publiceringsomfanget i fagfællebedømte og velrenommerede publikationskanaler, volder særlige vanskeligheder for humaniora. Disse kvalitetskriterier baserer sig nemlig på bibliometriske kvalitetsindikatorer, som mest er udbredt inden for de natur-, tekniske- og sundhedsvidenskabelige områder. Bibliometri blev udviklet i løbet af 1950'erne som et redskab til at spore forskningsresultaters oprindelse og undersøge forskningens gennemslagskraft. Citationsanalyse blev derfor ikke oprindeligt udviklet til at vurdere forskningskvalitet, og inden for de humanistiske videnskaber kan lignende bibliometriske analyser ikke gennemføres grundet manglende datagrundlag fra indekserede forskningspublikationer.⁵ Det er nok også godt det samme, når man tager i betragtning, at specielt citationsanalyse og tidsskrifternes 'impact factor' i mange lande bruges ganske ukritisk af politikere og medier til at rangliste universiteter på tværs af disciplinrænser, lande og kulturelle forskelle.⁶

Indekseringsdatabaser som Thomsons Web of Knowledge (ISI) har desuden den store mangel, at ikke-engelsksprogede tidsskrifter er stærkt underrepræsenterede. Dette er selvfølgelig et væsentligt minus for de humanistiske videnskaber, hvis kommunikationsmønster netop er karakteriseret ved ofte at være på modersmålet eller et andet fremmedsprog end engelsk. Fx blev godt halvde-

len af alle forskningspublikationer på Det Humanistiske Fakultet, KU, udgivet på dansk i perioden 2000–2005. Endvidere er Thomson Web of Knowledge (ISI) kendetegnet ved en betydelig overrepræsentation af amerikanske tidsskrifter i forhold til fx engelsksprogede tidsskrifter fra Europa. Og endelig indekserer Thomson Web of Knowledge (ISI) ikke monografier og antologier og kun i enkelte tilfælde konferenceberetninger. Hermed udelukkes en betydelig del af den humanistiske forskning. Fx udgør monografier (inkl. doktordisputater) 6–7 procent og bidrag til antologier (inkl. konferenceberetninger) lidt under halvdelen af al publiceret forskning ved Det Humanistiske Fakultet, KU, i perioden 2000–2005.⁷

Humaniora på et sidespor Netop fordi Thomsons Web of Knowledge (ISI) ikke betænker humanistisk forskning eller gør det på en måde, som ikke tilgodeser humanioras publikationsmønster, begyndte European Science Foundation (ESF) i 2001 at overveje at oprette et European Citation Index for Humanities. Det blev herefter besluttet at inddele tidsskrifter i A, B og C kategorier på basis af indhentede lister fra medlemslandene. Det er et grundlæggende krav, at tidsskrifterne skal have en eller anden form for fagfællebedømmelse (peer review). Projektet er nu et samarbejdsprojekt mellem ESF og EU Kommissionen i European Research Area-netværket (ERA-net) under betegnelsen Humanities in the European Research Area (HERA). Projektet er endvidere blevet begrænset til kun at blive et reference-indeks – European Reference Index for Humanities (ERIH) – frem for et decideret citationsin-

Humaniora synes hermed at have bevæget sig ud ad et sidespor i forhold til en del andre videnskabstraditioner, hvor fagfællebedømmelse i forskellige former – anonymt eller kendt – er blevet den dominerende publikationsnorm. Tendensen kan tilskrives mange forskellige årsager, men humaniora har ved at fastholde publicering i mange special- og lokaltidsskrifter samt ved nationale forlag gjort sig selv meget sårbar, hvis fremtidige midler skal fordeles efter internationale kvalitetsprincipper baseret på bl.a. fagfællebedømmelse som en primær standard for videnskabelighed.

FORSKNINGSKVALITETSKRITERIER OG POINTFASTSÆTTELSE

Forskningens kvalitet vurderes på årsbasis og akkumuleret per institut. 5% af forskningsmidlerne fordeles forholdsvis efter institutternes samlede forskningskvalitetsvurdering (samlede pointtal i forhold til forskningsårsværk) i henhold til pointskala nedenfor og yderligere 5% af forskningsmidlerne fordeles i henhold til opfyldelsen af det enkelte institutts egne udviklingsmålsætninger. Målene kan omfatte fx en højere grad af internationalisering af forskningen, en højere grad af fagfællebedømte publikationer i forhold til ikke-fagfællebedømte publikationer, flere anmeldelser i internationale tidsskrifter eller mere internationalt forfattersamarbejde.

Kategori	Pointskala
1. Doktordisputats	81
2. Anonymt fagfællebedømte værker	
2a) Anonymt fagfællebedømt monografi, ordbog, tekstkritisk udgave, kommenteret oversættelse	60
2b) Anonymt fagfællebedømt tidsskriftartikel	15
2c) Bidrag/kapitel i anonymt fagfællebedømt antologi/kongresberetning (samleværk)	15
2d) Redaktør på anonymt fagfællebedømt antologi/kongresberetning (samleværk)	15
3. Kendt fagfællebedømte værker	
3a) Kendt fagfællebedømt monografi, ordbog, tekstkritisk udgave, kommenteret oversættelse	48
3b) Kendt fagfællebedømt tidsskriftartikel	12
3c) Kendt fagfællebedømt bidrag/kapitel i antologi/kongresberetning (samleværk)	12
3d) Redaktør på kendt fagfællebedømt antologi/kongresberetning (samleværk)	12
4. Ikke fagfællebedømte værker	
4a) Ikke fagfællebedømt monografi, ordbog, tekstkritisk udgave, kommenteret oversættelse	36
4b) Ikke fagfællebedømt tidsskriftartikel	9
4c) Ikke fagfællebedømt bidrag/kapitel i antologi/kongresberetning (samleværk)	9
4d) Redaktør på ikke fagfællebedømt antologi/kongresberetning (samleværk)	9
5. Fagleksikalske bidrag (af artikellængde)	12

deks. I skrivende stund venter vi på den nært forestående offentliggørelse af listerne. Mens vi venter på, at det omfattende arbejde i ERIH regi lægges frem er det for humaniora nødvendigt at være opmærksom på, at udvælgelsen af tidsskrifter også til ERIH, som både omfatter internationale og nationale europæiske tidsskrifter, har fundet sted efter en række kriterier, hvoraf det vigtigste har været, at tidsskrifterne underkaster indsendte artikler en objektiv fagfællebedømmelse.⁸ Fagfællebedømmelse er også det helt afgørende kendetegn både for Thomsons Web of Knowledge (ISI) og for den norske model for forskningskvalitetsmåling.⁹ Ikke desto mindre er fagfællebedømte artikler og monografier inden for humaniora usædvanlige, bl.a. fordi dansk humanistisk forskning publiceres i danske specialtidsskrifter eller ved danske bogforlag, som ikke typisk opererer med denne praksis. Blandt forskningspublikationer udgivet af forskere fra Det Humanistiske Fakultet i perioden 2000–2005 er således kun 11 procent fagfællebedømte (dog er 19 procent fagfællebedømt i 2005). Det er formodentlig ikke meget højere for forskningen ved de humanistiske fakulteter på de øvrige danske universiteter.¹⁰

Humaniora synes hermed at have bevæget sig ud ad et sidespor i forhold til en del andre videnskabstraditioner, hvor fagfællebedømmelse i forskellige former – anonymt eller kendt – er blevet den dominerende publikationsnorm. Tendensen kan tilskrives mange forskellige årsager, men humaniora har ved at fastholde publicering i mange special- og lokaltidsskrifter samt ved nationale forlag gjort sig selv meget sårbar, hvis fremtidige midler skal fordeles efter internationale kvalitetsprincipper baseret på bl.a. fagfællebedømmelse som en primær standard for

videnskabelighed. Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation har derfor også i de seneste ansøgningsopslag betinget sin støtte til danske tidsskrifter af om disse har fagfællebedømmelsespraksis – et krav, der burde være blevet stillet langt tidligere.

Ny model Under hensyntagen til ovenstående forhold har Det Humanistiske Fakultet på Københavns Universitet i vinteren 2006 og i foråret 2007 udviklet en forskningskvalitetsmodel til intern fordeling af 10 procent af fakultetets forskningsmidler til institutterne. I henhold til modellen vurderes forskningen ikke på baggrund af den enkelte forskers produktion, men udregnes på basis af et instituts forskningsindsats per år for at fokusere på den samlede frem for den individuelle kvalitet og kvantitet. Endvidere muliggør denne opgørelsesmetode, at enkelte faglige traditioner som fx ægyptologi uden oplagte fagfællebedømte tidsskrifter eller forlag at publicere igennem undgår at blive direkte finansielt straffet og i stedet får tid til at omlægge tidsskriftspraksis for optagelse af artikler.

Modellen er således udarbejdet på grundlag af humanioras typiske publiceringsmønstre med mange forskellige typer videnskabelige publikationer (monografier, artikler, antologier, leksika, tekstkritiske udgaver, oversættelser) og forholder sig til, at humanistisk forskning er forfattet på såvel dansk – bl.a. begrundet i en forpligtelse til at publicere og formidle til danske læsere – som på andre sprog. Det vigtigste kvalitetskriterium i denne model er derfor ikke publikationsstedet, men en vurdering af forskningen i henhold til, om den er blevet fagfællebedømt. Forsknings-

produkter bedømt af anonyme fagfæller vurderes således med det højeste antal point, kendt fagfællebedømmelse vurderes med næsthøjeste point og ingen fagfællebedømmelse giver det laveste antal point. Pointvægten tager hensyn til publikationstypen på den måde at doktordisputats, monografi, antologi og tidsskriftartikler vurderes med forskellig vægtning. Desuden åbner modellen mulighed for, at institutterne måles på opfyldelsen af egne mål for forskningsproduktion fra år til år såsom antal internationale publikationer, anmeldelser i internationale tidsskrifter etc.

En simpel kvalitetsindikator som fagfællebedømmelse er naturligvis ikke et udtryk for en differentieret kvalitetsmåling i sig selv. Enestående og middelmådige tidsskriftartikler, der begge er fagfællebedømte, vil i denne model opnå samme point, men i erkendelse af at der nok ikke findes objektive vurderinger af humanistisk forskning uanset metode, så kan opstillingen af omhyggeligt udvalgte og simple kvalitetskriterier fremme en publikationsadfærd, som vil kunne styrke humaniora på længere sigt. Frem for at vurdere forskningsresultater i henhold til publicering i prioriterede tidsskrifter eller forlag, som alligevel er vurderet efter subjektive skøn, efterstræber denne model at støtte humanioras mangfoldige publikationskanaler og publikationssprog, at lade fremragende forskning florere ved at skabe en kritisk fagfællekultur og at tilskynde forskere til bevidste publikationsstrategier.

Denne artikel har draget nytte af Lotte Faurbæks (Det Kongelige Bibliotek) udredning, som er blevet lavet i forbindelse med Det Humanistiske Fakultets (KU) arbejde med udviklingen af forskningskvalitetskriterier.

1. Regeringen, *Fremgang, formylse og tryghed. Strategi for Danmark i den globale økonomi*. April 2006, s. 74-80.
2. *Ibid.*, s. 79.
3. Danmarks Forskningspolitiske Råd, "Et værktøj til vurdering af forskningens kvalitet og relevans", juni 2006.
4. Med fagfællebedømmelse menes her en redaktionel rutine, som indebærer, at et indsendt manuskript vurderes af en eller flere uafhængige eksperter på forfatterens emne.
5. Thomsons Web of Knowledge (eller Thomson ISI) er indtil videre den mest omfattende database over videnskabelig produktion. Den er også den eneste, hvor både humanistisk og samfundsvidenskabelig forskning registreres og indekseres med henblik på citationer. Kun 1.131 tidsskrifter er i alt indekserede inden for samfundsvidenskab og humaniora. Databasen Scopus indbefatter kun humaniora som en underafdeling af samfundsvidenskab.
6. Se fx *Børsen Executive*, 6.-8. oktober 2006.
7. Data om forskning på Det Humanistiske Fakultet er baseret på det lokale forskningsregistreringssystem (PUF).
8. "Journals must fulfill normal international academic standards (i.e. selection of articles is based on an objective review policy)". HERA Report (draft) (Feb. 28, 2006).
9. Universitets – og Høgskolerådet (UHR), "Vekt på forskning, nytt system for dokumentasjon av vitenskapelig publicering," november 2004.
10. Rektorkollegiet, "Tabel J: Forskning opgjort på hovedområder, 2005". www.rektorkollegiet.dk.

Foto: Polfoto

Forskere ser ned på gratis viden Open Access er det nye mantra i

forskningspublicering, og langt de fleste forskere bifalder den fri adgang til forskningsresultater på nettet – så længe det er de andre forskere, der leverer den gratis viden. To akademiske forlæggere analyserer her, hvorfor forskerne foretrækker at publicere i trykte medier. Af Camilla Mehlsen og Thomas Kaarsted

Nettet fortæller, hvem du er. Hvis dit navn genererer tusindvis af hits på Google eller Yahoo!, er du kendt og måske anerkendt. Men har du ingen hits, hvem er du så?

Dette mantra er af nogen blevet opfattet som tidens flygtighed. Men i forskningens verden er det uhyre vigtigt at have en digital tilstedeværelse, ikke mindst for at kunne dele viden på tværs af landegrænser. I dag er det dog kun en lille del af forskernes arbejde, som kan hentes på nettet. Ifølge en nyere engelsk rapport drejer det sig blot om 6 procent af alle forskningsudgivelser (periodica og korte tekster), mens det samme tal for monografier er omdiskuteret. Det er dog næppe væsentlig højere.

Det har stor betydning for kendskabet til forskningen. Som Googles stifter Larry Page sagde for nylig til forskerne, da han talte på årsmødet for The American Association for the Advancement of Science: "Det meste af det arbejde, som I har lavet, er ikke repræ-

senteret i søgninger. Vi bliver nødt til at åbne op for den akademiske videns rigdom og give den til andre. Jeg er ligeglad, hvordan vi gør det, men vi bliver nødt til at gøre det."

EU-Kommissionen er i fuld gang med at opbygge systemer for det, som Larry Page plæderer for: åben adgang til forskningsresultater på nettet. Fænomenet går under betegnelsen Open Access og dækker over gratis online materiale, som er fri for stort set alle copyright- og licensaftaler.

Langt de fleste forskere er enige med Larry Page: En ny undersøgelse af forskernes publiceringsadfærd konkluderer, at forskerne støtter op om gratis adgang til forskningsartikler. Undersøgelsen 'Open Access & Science Publishing' er lavet i fællesskab af tyske og amerikanske forskere, og den viser, at 90 procent af forskerne inden for informationsteknologi og medicin er positive over for Open Access. Forskerne inden for humaniora er lidt mere forbeholdne: Her mener 76

cent af forskerne, at det er en god idé.

Næsten alle forskerne mener, at det er en klar fordel, at Open Access giver forskere i udviklingslandene gratis adgang til ny viden, og 75 procent ser en fordel i, at forskningsartiklerne har et potentielt gigantisk publikum, når alle internetbrugere verden over kan hente materialet.

Men et er ånden, noget andet er praksis: Hele 64 procent af forskerne mener, at Open Access kan ødelægge deres chancer for få midler til forskningsprojekter, mens under en tredjedel rent faktisk påtænker at publicere via Open Access. Det er også tankevækkende, at mange af forskerne i undersøgelsen overlader den digitale publicering til de andre: De tror, at langt de fleste andre forskere publicerer via Open Access, men at det blot er dem selv og de nærmeste forskerkolleger, der publicerer på mere traditionel vis gennem tidsskrifter og bøger.

Hvorfor gider så få forskere publicere via

CAMILLA MEHLSSEN er forlagschef for Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag

THOMAS KAARSTED er forlagsdirektør for Syddansk Universitetsforlag

Open Access, når de tydeligvis synes godt om idéen? Det er der mindst tre grunde til:

Manglende prestige Den væsentligste årsag er, at det ikke er lige så prestigefyldt at udgive på nettet som via det traditionelle trykte papir – hvis man spørger forskerne. Hele 60 procent af de adspurgte mener lige-frem, at det har en negativ indflydelse på den enkeltes karrieremuligheder at publicere via Open Access. Og forskerne mener heller ikke, at den frie adgang er værd at nævne, når der skal søges forskningsmidler. Faktisk mener to ud tre forskere, at Open Access er en ulempe i forhold til forskningsansøgninger.

Gutenberg har altså ikke levet forgæves, og det har forlagene heller ikke. Den manglende prestige bunder blandt andet i, at de gratis artikler sjældent får den samme redaktionelle bearbejdning. De bliver naturligvis underlagt videnskabelig kvalitetskontrol i form af peer review, men fx den sproglige formidling opstår ofte i samarbejde med forlagene. Udbredelsen til det bredere publikum følger i det hele taget ikke automatisk med. Ét er fora for forskerkolleger, noget andet er forlagenes markedsføring og bevågenhed fra de trykte medier, radio, tv mv.

Begrænset støtte fra institutionen En anden årsag er, at de fleste universiteter og uddannelsesinstitutioner ikke hjælper forskerne med at formidle gennem Open Access. I hvert fald føler forskerne ikke, at deres institution yder bistand til at publicere online, så hvorfor skulle de selv give sig i kast med online publicering?

Denne holdning er en stor hæmsko for udviklingen af Open Access, eftersom fænomenet bygger på den idé, at omkostningerne ved publicering ikke dækkes af læseren, men af forfatteren, hvilket typisk vil være den institution, forfatteren er tilknyttet. I dag er ca. 20 procent af al dansk forskning tilgængelig på nettet. Skal resten med, kræver det en strategisk overvejelse omkring finansieringen.

Manglende tiltro Når forskerne vælger Open Access fra, handler det også om, at fænomenet endnu er ungt og mangler sit egentlige gennembrud. I det hele taget er der en vis skepsis over for Open Access, og man kan roligt sige, at fænomenet deler vandede. Modstanderne kalder det en skandale, som vil blive en katalysator for middelmådig forskning og samtidig indskrænke forskernes handlfrihed, fordi forskerne ender med selv at skulle betale for at få deres forskning udgivet. Begrebsforvirring, mener tilhængerne,

som samtidig påpeger, at hvis forskningen ikke er synlig, så findes den ikke i praksis.

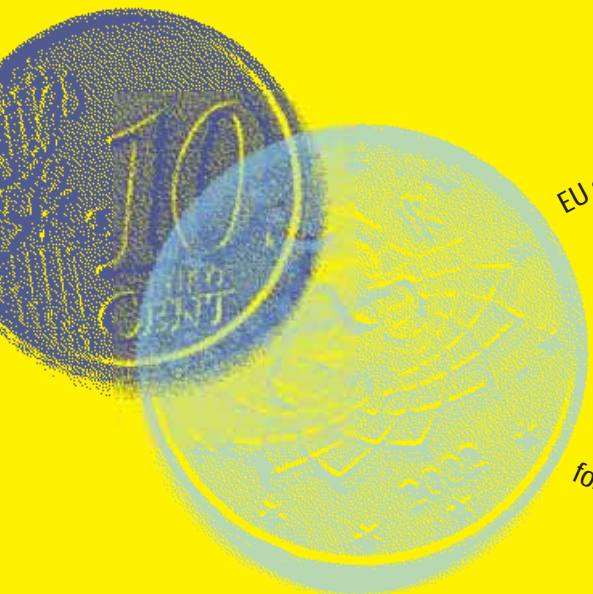
Det store spørgsmål i dag er, om den frie adgang også gør forskningen mere tilgængelig. Selv om Open Access bygger på den smukke tanke, at akademisk viden frit kan hentes af alle med en netforbindelse – fra København til Katmandu – er det tvivlsomt om den digitale viden vitterlig bliver for de mange. Udviklingen kan meget vel gå i den stik modsatte retning, da forskningen (igen) kan blive for de få, hvis den ikke får den formidlingsmæssige bearbejdelse, som kan gøre den tilgængelig for bredere målgrupper.

Det kan give to utilsigtede problemer, dels et politisk idet den brede offentlighed reelt afskæres fra denne viden, dels et demokratisk idet den offentlige debat risikerer at blive mindre saglig og mindre kritisk – og derved mindre fri.

Kilder

Thomas Hess et al.: 'Open Access & Science Publishing. Results of a Study on Researches' Acceptance and Use of Open Access Publishing', Ludwig-Maximilians-Universität Munich og University of Arkansas at Little Rock, 2007

Jørgen Burchardt: 'Fra universitet til samfund', Bilag 1 til 'Hvidbog om Dansk Forskningsformidling' (under udgivelse).

EU satser mere end nogensinde før på at udnytte

kompetencer og viden fra humaniora og

samfundsvidenskab, når der skal uddeles penge til

forskning på europæisk plan. Af Melanie Büscher

Hårde penge til bløde videnskaber

EU-landene er stadig i verdenseliten, men skal vi være med helt fremme med vækst, innovation og konkurrenceevne, skal der mere kul på lokomotivet. Det er EU-landene enige om, og det er en af grundene til, at de er gået sammen om Lissabon-strategien, som bygger på EU's økonomiske reformprogram fra 2000. Strategien har kort fortalt to ben, som skal få Europa til at gå fremad. Det ene er at fremme økonomisk vækst, og det andet er at tage vare på bløde værdier som bæredygtighed og social samhørighed.

Det 7. rammeprogram for forskning og teknologisk udvikling (FP7) er EU's hovedinstrument til finansiering af forskning i Europa og er designet til at tage hånd om Europas konkurrenceevne og beskæftigelsesbehov. Ligesom Lissabon-strategien er programmet skruet sammen ud fra en erkendelse af, at uden både det bløde og det hårde når man ikke helt frem til målet.

Ganske logisk er der derfor kommet mere fokus på – og flere penge til – europæisk forskning i samfundsvidenskab og humaniora. I FP7 står omkring 4,67 milliarder danske kroner til rådighed for forskerne inden for feltet. Det vil sige dobbelt så meget som under det 6. forskningsrammeprogram. Som Kommissæren for Videnskab og Forskning Janez Potocnik formulerer det:

"Hvad er en debat om sundhed og miljø værd uden dybtgående overvejelser om de sociale, økonomiske og politiske dimensioner?"

Eller med andre ord: hvis man vil debattere sundheden og forbedre helbredstilstanden i befolkningen, er menneskelige adfærdsmønstre lige så vigtige som ny medicin eller højteknologiske strålekanoner.

Kynikere vil måske spørge, hvad humaniora og samfundsvidenskab kan tilføre de naturvidenskabelige og kommercielle fag. Et af svarene er, at det netop ikke handler om at styrke forskningsområdet i sig selv, men om at fungere som redskab til at løse de europæiske udfordringer. Humaniora og samfundsvidenskab skal være problemorienterede og bidrage med konkrete løsninger og

nye muligheder.

Det er en væsentlig pointe, at der er mange områder, hvor humanister og samfundsøkonomer kan deltage med deres viden og ekspertise. Det kan være infrastruktur, miljø, energi, landbrug eller sikkerhed. Det afgørende er, at forskerne i humaniora og samfundsvidenskab selv kommer offensivt på banen og tager en rolle i stedet for at vente på at få den tildelt. Det er bedre at få en lønnet birolle end blot at kigge på gennem et hul i plankeværket. Hvis man så kan få en hovedrolle, er det endnu bedre. At bevæge sig uden for sit fags traditionelle rammer er ikke nemt og kræver en anderledes tænkning. Men en innovativ tilgang kan godt betale sig.

Tværfaglighed og bedre formidling

Forskningsprojekterne under FP7 kræver en tværfaglig indsats af de europæiske humanister og samfundsforskere – vel stadigvæk en uvant tilgang til arbejdet for mange. Under FP7 findes der ikke problemer, som kun historikere skal løse, analyser alene til nationaløkonomer og opgaver målrettet til sociologer og psykologer. Der kræves tværfaglighed, fx når aspekter i forbindelse med social udstødelse af unge mennesker analyseres, eller viden om beskyttelse og markedsføring af menneskerettighederne opbygges, eller den økonomiske og sociale værdi af konkret

viden udforskes. Nævnte eksempler er nogle af de aktuelle emner i arbejdsprogrammet, hvortil EU-kommissionen efterlyser forskningsprojekter.

Kommissionen er ligeledes overbevist om, at Ngo'er, religiøse og folkelige organisationer samt græsrodsorganisationer og kultur- og sportsgrupper skal spille en større rolle i europæisk forskning. Ikke-forskere skal altså have en mere fremtrædende funktion i forskning! Ideen er spændende. Civilsamfundsorganisationer (CSO'er) bringer praktisk viden og erfaring fra det daglige arbejde med mennesker og politik til forskningsprojekter. CSO'er kan derved bygge bro mellem forskning og samfundet, og medvirker til nye løsninger, ingen kunne have leveret alene.

Den praktiske brug og offentlige udnyttelse af projektsresultaterne har også fået en stadig større betydning. Resultaterne skal kunne bruges i det virkelige liv. EU-kommissionen ser også gerne presse-, medie- og PR-aktiviteter til udbredelse af forskningsresultaterne for dermed at demonstrere nytten af det europæiske samarbejde. Kommissær Janez Potocnik udtrykker sin bekymring sådan her:

"Alt for meget forskning er begrænset til lukkede kredse. Det virker som om forskningsresultaterne kun er for humanisternes og samfundsvidenskabsmændenes øjne. Forskningsresultaterne fra især samfundsvidenskab og humaniora burde nå debatten i medierne og samfundet om fx arbejdsløs-

Temaet Samfundsvidenskab og Humaniora har følgende emner:

- Vækst, beskæftigelse og konkurrenceevne i et videnssamfund
- Vigtige tendenser i samfundet og deres følgevirkninger
- Europa i verden
- Borger i Den Europæiske Union
- Samfundsøkonomiske og videnskabelige indikatorer
- Fremtidsstudier
- Strategiske aktiviteter

hed, migration, borgerskab, familiepolitik, økonomi...".

EU-kommissionen ser altså gerne, at forskning i samfundsvidenskab og humaniora bliver debatteret offentligt, netop fordi det angår hele det europæiske samfund.

Det nye fokus på både videnskaber og samfundet sker ud fra en overbevisning om, at humaniora og samfundsvidenskab er det nødvendige led i den politiske og kulturelle integration i Europa. EU er stadigvæk hjemsted for industriel og teknologisk innovation. Men det er mere end det. Det er også et sted, hvor hundrede millioner af europæiske borgere bor, taler, kommunikerer og færdes og vel at mærke i en grad, hvor folk knyttes stadig tættere til hinanden på tværs af verdens grænser. For at forstå, hvordan mennesker opfører sig i et fælles samfund, hvorfor de træffer bestemte beslutninger og fravælger andre, har EU brug for de samfundsvidenskabelige og humanistiske fag.

EuroCenter i Forsknings- og Innovationsstyrelsen er udpeget som National Kontaktpunkt for EU's 7. rammeprogram. Kontakt Melanie Büscher, hvis du gerne vil vide mere om FP7 og humaniora. E-mail: MEB@fist.dk., telefon 35 44 62 97.

FP7 BUDGET 50,5 mia. euro (eksklusiv den nukleare del)

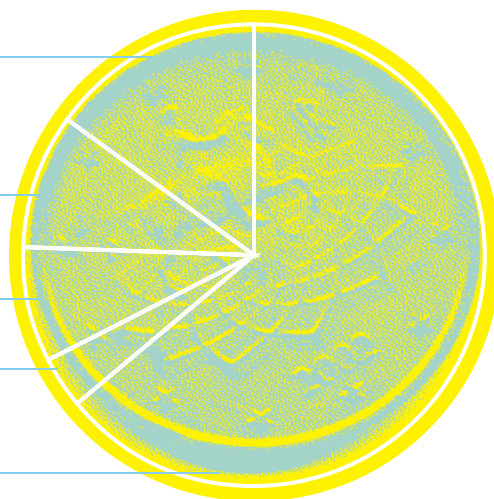
IDEAS 7,5 MIA. EURO

PEOPLE 4,7 MIA. EURO

CAPACITIES 4,2 MIA. EURO

Joint Research Centre 1,8 MIA. EURO

COOPERATION 32,4 MIA. EURO

COOPERATION	IDEAS	PEOPLE	CAPACITIES
Sundhed Fødevarer, landbrug og bioteknologi Informations- og kommunikationsteknologi Nanovidenskab og -teknologi, materialer og produktion Energ Miljø (inkl. klimaændringer) Transport (inkl. luftfart) Samfundsvidenskab og humaniora Sikkerhed Rumforskning	'Frontier research'	Forskeruddannelse af nyere kandidater Individuelle stipendier til europæisk samarbejde Samarbejde mellem offentlig og privat forskning Individuelle stipendier til internationalt samarbejde Særlige foranstaltninger	Forskningsinfrastruktur Forskning til fordel for SMV'er Videnbaserede regioner Videnskab og samfund Styrkelse af forskningspotentialet i udvalgte regioner Udvikling af forskningspolitikker Internationalt samarbejde

Dynamisk forskningsmiljø 2007

FKK's pris for dynamisk forskningsmiljø går til Musikterapi på Aalborg Universitet

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation har besluttet at tildele årets pris for dynamisk forskningsmiljø til musikterapi miljøet på Aalborg Universitet. Med prisen følger 100.000 kr.

Miljøet har en førende placering i international forskning i musikterapi. Det har fra starten i 1982 udviklet og konsolideret en af de første europæiske og samtidig den første og eneste danske universitetsuddannelse i musikterapi, og det har siden midten af 90'erne drevet en internationalt anerkendt forskerskole, den første europæiske på området, alt i alt en pionerindsats.

Miljøet omfatter i dag to professorer, tre lektorer og én post doc., alle forskningsproduktive på internationalt niveau, og forskerskolen har for tiden 10 danske og udenlandske ph.d.-studerende indskrevet.

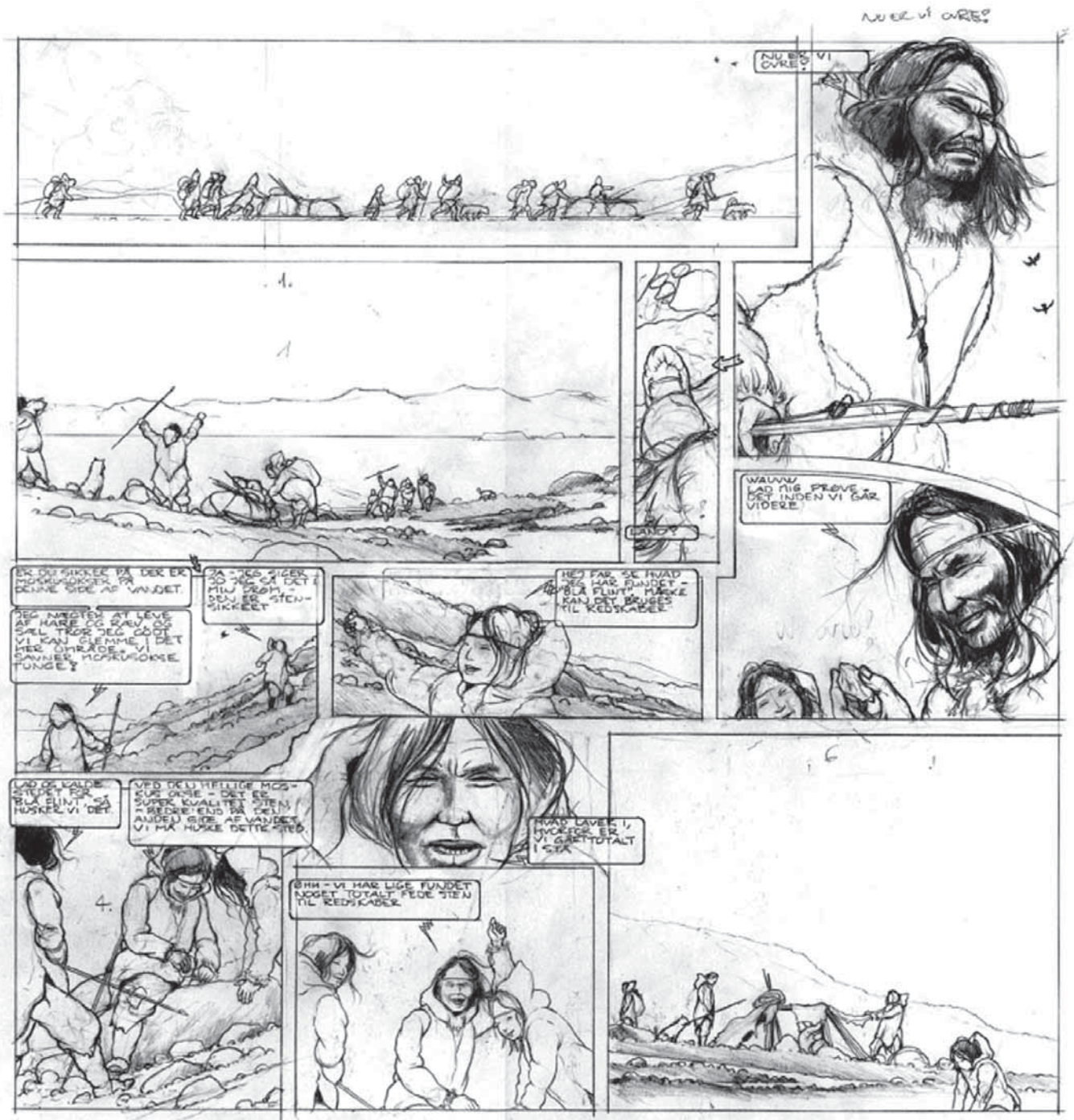
Professor Tony Wigram, der leder forskerskolen, blev ansat i 1998 i det første professorat i musikterapi i Danmark. Han er en central skikkelse i international musikterapi og har i en årrække været præsident for både det europæiske musikterapiforbund (EMTC) og for Verdensforbundet for musikterapi (WFMT).

I den musikterapeutiske forskning er

humanistiske aspekter og tilgange koblet sammen med klinisk-empirisk forskning. En del af forskningen, herunder en del af ph.d.-afhandlingerne, udføres på Musikterapi klinikken, et center for behandling og forskning, der blev etableret i 1994 i samarbejde med Aalborg Psykiatriske Sygehus.

Miljøet har et stærkt samarbejde mellem forskere og ph.d.-studerende. Mange af de ph.d.'er, som er uddannet i Aalborg, er blevet ansat som lærere og forskere i musikterapi miljøer rundt om i verden, og halvdelen af miljøets egne forskere er rekrutteret fra kandidatuddannelsen og forskeruddannet på forskerskolen.

Miljøet har spillet en afgørende rolle i udviklingen af musikterapi faget i Danmark fra dets begyndelse i 1960'erne som et praktisk, i det væsentlige pædagogisk orienteret fag båret af enkeltstående pionerer, til et bredere sigtende og forskningsunderbygget fag. Det har i kraft af initiativ udadtil og et stærkt indre samarbejde formået at placere sig internationalt, og bidrager til udvidelse af perspektiverne for humanistisk forskning ved at bygge bro mellem humaniora og sundhedsvidenskab. ■

Skitse til tegneserien af Nuka Godtfredsen

Grønlands forhistorie fortalt for børn og voksne

SILA har taget tegneseriemediet i brug i dets forskningsformidling. Af Steen Bruun Jensen

SILA – Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning blev etableret i 1999 med henblik på at udføre

arkæologisk udforskning i de arktiske og nordatlantiske områder på højeste internationale niveau.

Der er indgået en samarbejdskontrakt mellem de nationale museer i Danmark og Grønland om centerets

aktiviteter i Grønland. SILA huser et internationalt og tværfagligt forskningsmiljø, der består af seniorfor-

skere, projektforskere og inden- og udenlandske gæsteforskere. SILA's forskere har udvekslingsforbindelser

med Grønlands Nationalmuseum og Arkiv og deltager i internationale projekter og videnskabelige miljøer.

Centeret er ledet af Bjarne Grønnow.

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikations pris til et dynamisk forskningsmiljø gik i 2006 til SILA – Nationalmuseets Center for Grønlandsforskning. De 100.000 kr., som følger med prisen, er øremærket til formidling, og centeret valgte at bruge pengene på formidling af 'Grønlands Forhistorie'.

Allerede i 2003 udkom det populære værk 'Grønlands Forhistorie' på Gyldendal, og i 2006 blev det oversat til grønlandsk. Det er et forskningsformidlingsprojekt, som centeret gennem flere år har prioriteret meget højt. Værket er den første samlede oversigt over Grønlands forhistorie og historie, hvor de bidragende forskere formidler den nyeste forskning inden for hver tidsperiode på Grønland på et højt niveau, men samtidig sådan, at den interesserede, almindelige (voksne) læser vil kunne læse bogen med stort udbytte.

"Vi brainstormede på hvilke initiativer vi kunne tænke os at gå i gang med, da vi fik prisen. Det lå hurtigt klart, at vi ville formidle "Grønlands Forhistorie", men på en måde så vi kunne ramme et publikum som normalt ikke læser bøger", siger post doc. Mikkel Sørensen, der har stået for koordineringen af formidlingsprojektet.

"Specielt ville vi gerne prøve at forskningsformidle til grønlandske børn for at få en form for historisk opmærksomhed tidligt introduceret i det grønlandske samfund. Derfor ville vi gerne benytte et medie, der appellerer til børn. Vi besluttede at arbejde videre med ideer om en tegneserie, hvor en fiktiv

historie kunne foregå inden for en forhistorisk eller historisk periode samtidig med, at vi kunne videregive en masse faglig information og præsentere og diskutere relevante historiske problemstillinger, fx migrationer, kulturmøder, fangstteknologier, epidemier osv.", siger han.

"Vi fik kontakt til en fantastisk dygtig grønlandsk tegner – Nuka Godtfredsen – som hurtigt var med på ideen om at lave fire prøvesider til fire tegneserie-albums. Hver prøveside repræsenterede en historie indenfor en tidsperiode: 'De første mennesker på Grønland', 'Dorsetkulturen', 'Inuit møder hvalfangerne' og 'Nordboerne i Sydgrønland'. Siden er det lykkedes os at få tre måneders løn yderligere til tegneren samt at sælge tegneserie-projektet til den grønlandske avis Sermitsiaq som hver uge vil bringe en ny side af tegneserien på deres bagside. På denne måde ser det ud til, at projektet vil kunne realiseres, også økonomisk, gennem de næste fire år. De første sider kommer til sommer i Sermitsiaq og det første album forhåbentlig om ca. 1½ år", fortæller Mikkel Sørensen.

Forskning med appel Et andet initiativ er fremstillingen af et emnebaseret undervisningsmateriale henvendt til skolebørn i de ældre klasser. I modsætning til andet undervisningsmateriale skal dette materiale ikke først og fremmest være kronologisk eller

periodevist opdelt, men opdelt på emner som fx boliger, fangstteknologi, både, religion, tøj, mad osv.

"Ved at vælge denne formidlingsform, mente vi, at der er en chance for at ramme nogle emner som måske i forvejen interesserer børn, og som de nemt vil kunne relatere til", siger Mikkel Sørensen

Det grønlandske skolebogsudvalg Ilinnu-siorfik, der står for indkøb og fremstilling af skolebogsmateriale til hele det grønlandske skolevæsen, er blevet forelagt ideen og et første kapitel om 'boliger i Grønlands historie'. Udvalget vil gerne gå ind i et bogprojekt med hjælp til opsætning, redigering og distribution. Endnu mangler der dog en sponsor til først og fremmest trykning, for at projektet kan realiseres.

"Vi er en del forskere med tilknytning til SILA som vil kunne formidle et af de valgte emner. SILA har forskere ansat indenfor arkæologi, historie og etnografi, som er fagområder, der både har en enorm folkelig appel og en tradition for at formidle bredt. Det sidder i rygmarven, at de resultater vi opnår, også skal kunne fortælles som historier, der er relevante i forhold til problemstillinger i vores nutid. Meget af den viden vi producerer handler om selvforståelse og identitet – både på individ- og samfundsniveau – så konkluderende kan man sige, at vi er meget bevidste om, at de fagområder vi repræsenterer i høj grad skal berettiges af forskningsformidling", siger Mikkel Sørensen. ■

NYE BEVILLINGER fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation 2 | 2007

Oversigt over bevillinger fra Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation i perioden februar - april 2007. Oversigten omfatter formidling, netværksbevillinger, forskningsrådsprofessorater, støtte til bogudgivelser, støtte til oversættelser og sproglig revision samt tidsskrifter.

STARTBEVILLINGER

Projekttitel: Books and Ancient Manuscripts as Passive Samplers (PROVENANCE). **Bevillingshaver:** Lektor, dr. Scient. Kaare Lund Rasmussen, Kemisk Institut, Syddansk Universitet. **Beløb:** 182.501 kr.

Projekttitel: Forberedelse af EU-ansøgning som co-organisør i CULTURE PROGRAMME 2007-2013. **Bevillingshaver:** Centerleder, ph.d. Marie-Louise Bech Nosch, Center for Tekstilforskning, SAXO-Instituttet, Københavns Universitet. **Beløb:** 99.600 kr.

KONFERENCER

Titel: Medieval Images of the Other in Scandinavia, Western Europe and Byzantium. Stereotypes of Sameness or Multiple Enemy Images? **Bevillingshaver:** Adjunkt, cand.mag., ph.d. Janus Møller Jensen, Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse. **Beløb:** 35.160 kr.

TIDSSKRIFTSSTØTTE

Titel: Proceedings of the Danish Institute at Athens Vol. 5. **Bevillingshaver:** Redaktør, dr.phil. Erik Hallager, Det Danske Institut i Athen. **Beløb:** 40.000 kr.

Titel: CLASSICA ET MEDIAEVALIA. **Bevillingshaver:** Lektor, cand.mag., lic.phil. Tønnes Bekker Nielsen. **Beløb:** 135.000 KR. OVER TRE ÅR

Titel: Passepartout. Skrifter for Kunsthistorie. **Bevillingshaver:** Lektor, lic.phil. Peter Brix Søndergaard, <http://www.aestetik.au.dk/> \o "Gå til instituttets hjemmeside" Institut for Æstetiske Fag, Afdeling for Kunsthistorie, Aarhus Universitet. **Beløb:** 135.000 kr. over tre år.

PUBLIKATIONER

Titel: A History of Hegelianism in Golden Age Denmark (disputats). **Bevillingshaver:** Forskningslektor, ph.d., dr. Theol. Jon Stewart, Søren Kierkegaard Forskningscentret ved Københavns Universitet. **Beløb:** 75.000 kr.

Titel: Brakteatstudier (disputats). **Bevillingshaver:** Museumsinspektør, mag.art. Morten Axboe, Nationalmuseet. **Beløb:** 60.000 kr.

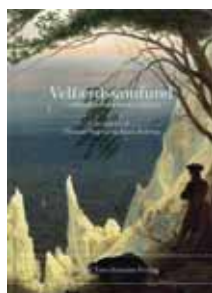
Titel: Energi og regulering. Energipolitisk regulering og DONG A/S 1972-2004 (disputats). **Bevillingshaver:** Lektor, ph.d. Mogens Rüdiger, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet. **Beløb:** 60.000 kr.

Titel: Den 'særlige' verden. Stalins magtapparat og sovjetstyrets hemmelige kommunikationsstrukturer (disputats). **Bevillingshaver:** Lektor, cand.mag. Niels Erik Rosenfedt, Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Østeuropæisk Afdeling, Københavns Universitet. **Beløb:** 80.000 kr.

PUBLIKATIONSOVERSIGT 2 | 2007

FKK-støttede publikationer, der er udkommet februar - april 2007

THOMAS HØJRUP
& KLAUS BOLVING (RED.)
VELFÆRDSAMFUND
Velfærdsstatens forsvarsform.
Museum Tusulanums Forlag.
480 sider.

CHRISTIAN JANTZEN & TOVE
ARENDRT RASMUSSEN (RED.)
OPLEVELESØKONOMI
Vinkler på forbrug. Aalborg
Universitetsforlag. 284 sider.

ULLA ANGKJÆR JØRGENSEN
KROPSLIG KUNST
Æstetik, køn, kunstanalyse.
Museum Tusulanums Forlag.
176 sider.

HEINO HOLST HANSEN
& JACOB HOLM ØE
VIDENSKABERNES MEDIER
Æstetikken og teknologiens
indbyrdes afhængighed.
Syddansk Universitetsforlag.
266 sider.

ANNE SCOTT SØRENSEN
& MARTIN ZERLANG (RED.)
KULTUR UDEN CENTRE
Klim. 248 sider.

HELGE KJÆR NIELSEN
**KOMMENTAR TIL
JOHANNESVANGELIET**
Dansk kommentar til Det nye
Testamente 4. Aarhus Univer-
sitetsforlag. 678 sider.

HENNING BECH
& ANNE SCOTT SØRENSEN (RED.)
**KULTUR PÅ KRYDS
OG TVÆRS**
Klim. 226 sider.

KAREN KLITGAARD POVLSSEN &
ANNE SCOTT SØRENSEN (RED.)
**KUNSTKRITIK
OG KULTURKAMP**
Klim. 248 sider.

BIRGIT ERIKSSON,
CHRISTIAN JANTZEN, KAREN
HVIDTFELDT MADSEN
& ANNE SCOTT SØRENSEN (RED.)
**SMAGSKULTURER
OG FORMIDLINGSFORMER**
Klim. 240 sider.

NY FORSKNINGSKVALITETS- OG EVALUERINGSENHED

Ny enhed i Forsknings- og Innovationsstyrelsen skal skaffe et bedre billede af, hvordan det står til med kvaliteten af dansk forskning.

Den nye forskningskvalitets- og evalueringssenhed får tre overordnede arbejdsområder, 1) måling og monitoring af kvaliteten af dansk forskning, 2) forskningsevaluering og 3) viden- og formidlingsfunktion.

Kvalitet: Enheden får til opgave at udarbejde et internationalt kvalitetsbarometer, der sammenligner dansk forskning med udenlandsk. Desuden skal enheden udvikle en dansk bibliometrisk forskningskvalitetsindikator med inspiration fra Norge.

Forskningsevaluering: Større forskningsprogrammer og -initiativer skal evalueres systematisk. Enheden får til opgave at udvikle et koncept for programevalueringer, der kan skaffe information om effekten af programmerne, og enheden skal i dialog med de forskningsfinansierende organer udarbejde retningslinjer for, hvordan denne type information kan indsamles.

Viden- og formidlingsfunktion: Enheden skal indsamle og systematisere viden om forskningskvalitet og effekten af bevillinger, herunder udarbejde løbende statistiske opgørelser over resultater af forskningsbevillinger og af dansk deltagelse i EU-forskningsprogrammer m.m. Derudover skal enheden deltage i internationalt samarbejde omkring forskningskvalitet og -evaluering.

Den nye forskningskvalitets- og evalueringssenhed vil komme til at bestå af syv til otte personer, der tilsammen besidder kompetencer inden for bibliometri, metodeudvikling, forskningsevaluering, statistik og formidling. Enheden forventes fuldt udbygget i løbet af et par år.

Yderligere oplysninger hos fuldmægtig Karin Kjær Madsen, kkm@fist.dk.

RÅDSMEDLEMMER

Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

MERETE AHNFELDT-MOLLERUP (f. 1963) er ph.d. og lektor ved Center for Designforskning, Kunstakademiets Arkitektskole. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: merete.ahnfeldt@karch.dk

ANNE MARIE BÜLOW-MØLLER (f. 1949) er ph.d. og professor ved Center for Kommunikation, Copenhagen Business School. Medlem af FKK fra 2004. E-mail: amb.kom@cbs.dk

KIRSTEN DROTNER (f. 1951) er dr. phil. og professor ved Institut for Litteratur, Kultur og Medier, Syddansk Universitet, Odense. Medlem af FKK fra 2003. Formand fra 2005. E-mail: drotner@litcul.sdu.dk

ESTHER FIHL (f. 1953) er dr. phil. og lektor ved Institut for Tværkulturelle og Regionale Studier, Københavns Universitet. Medlem af FKK fra 2002. E-mail: efihl@hum.ku.dk

HANS FINK (f. 1944) er mag. art., D. Phil. og docent ved Institut for Filosofi og Idehistorie, Aarhus Universitet. Medlem af FKK fra 2002. Næstformand fra 2005. E-mail: filhf@hum.au.dk

LARS HEM (f. 1945) er Fil.dr. og lektor ved Psykologisk Institut, Aarhus Universitet. Medlem af FKK fra 2004. E-mail: larsh@psy.au.dk

KURT VILLADS JENSEN (f. 1957) er ph.d. og lektor ved Institut for Historie, Kultur og Samfundsbeskrivelse, Syddansk Universitet. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: kvj@hist.sdu.dk

SVEND ERIK LARSEN (f. 1946) er dr. phil. og professor ved Institut for Æstetiske Fag, Afdeling for Litteraturhistorie, Aarhus Universitet. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: litsel@hum.au.dk

ANNE LØKKE (f. 1957) er dr. phil. og lektor ved Saxo-Instituttet, Historie, Københavns Universitet. Medlem af FKK fra 2002. E-mail: al@hum.ku.dk

VIGGO MORTENSEN (f. 1942) er dr. theol., professor og leder af Center for Multireligiøse Studier ved Aarhus Universitet. Medlem af FKK siden 2003. E-mail: vm@teo.au.dk

PEDER KAJ PEDERSEN (f. 1948) er lektor ved Institut for Sprog og Kultur, Aalborg Universitet. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: pkp@hum.aau.dk

HANNE RUUS (f. 1943) er dr. phil. og professor ved Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab ved Københavns Universitet. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: haru@hum.ku.dk

KAREN SKOVGAARD-PETERSEN (f. 1962) er seniorforsker og dr.philos. ved Forskningsafdelingen ved Det kongelige Bibliotek. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: ksp@kb.dk

INGOLF THUESEN (f. 1952) er lektor og institutleder ved Carsten Niebuhr Institut, Københavns Universitet. Medlem af FKK fra 2005. E-mail: it@hum.ku.dk

KIRSTEN WEBER (f. 1951) er ph.d. og professor ved Institut for Uddannelsesforskning, Roskilde Universitetscenter. Medlem af FKK fra 2000. E-mail: kirstenw@ruc.dk

Sekretariatet for Forskningsrådet for Kultur og Kommunikation

Chefkonsulent: **Marianne Hansen**

Fuldmægtige: **Wenche Marit Quist** og **Linn Hoff Jensen**

Kontorfuldmægtig: **Maibrit Bryde**

NYE MULIGHEDER FOR STØTTE TIL FORSKNINGSKOMMUNIKATION

FKK åbner nu mulighed for, at ansøgere til kollektive forskningsprojekter, forskningscentre samt post doc.-stipendier kan søge støtte til forskningskommunikation som en del af deres ansøgning – fx i form af støtte til monografier og antologier. Samtidig ophører muligheden for at søge støtte i rådet til enkeltstående monografier og antologier. Ændringerne har virkning fra 2008. Ansøgere, der påtænker at søge FKK om støtte med frist 3. september 2007, bedes derfor være opmærksomme på de nye muligheder. FKK ønsker med ændringerne at tilskynde til, at forskningskommunikationen i højere grad end tidligere medtænkes som en integreret del af forskningsprocessen.

Bemærk, at der fortsat kan søges om separat støtte til udgivelse af disputatser og tidsskrifter.

HVIS DANMARK VAR ET FIRMA

Af Kirsten Drotner

Hvis Danmark var et firma, ville ledelsen have brug for at hasteansætte nogle erfarne konsulenter til at håndtere firmaets krise. For tegnene på krise i organisationen var åbenlyse for enhver, der havde sin gang i firmaet: medarbejderne havde mistillid til hinanden, på alle niveauer herskede der en dem-os-holdning, og mange var begyndt at søge efter syndebukke for de dårligdomme, som alle var påvirket af i dagligdagen.

Hvis man begrænser perspektivet til forskning og de videregående uddannelser er der tegn nok på krisestemningen. Den viser sig ved en gensidig mistillid: politikerne har ikke tillid til, at institutionerne kan regulere sig selv inden for almen økonomiske og juridiske rammer, og forskerne har ikke tillid til, at politikernes detaljstyring gavner dansk forskning.

Der er ligeledes tydelige tegn på en dem-os-holdning: medarbejdere definerer sig i opposition til ledere, universiteter med den 'rigtige' forskning ser sig i modsætning til sektorforskningsinstitutionerne med deres myndighedssopgaver, humanister mener, de har anderledes kvalitetskriterier end naturvidenskabelige forskere.

Endelig ser vi tegn på, at ansvaret sendes videre: danske politikere siger, deres strategier er nødvendige på grund af globaliseringen, forskningsrådene prioriterer større bevillinger med henvisning til EU og den internationale konkurrence, og institutledere begrundet strategiske beslutninger ved at pege på universiteternes udviklingskontrakter.

Denne tendens til at finde syndebukke, eller i hvert fald give andre ansvaret for bestemte beslutninger, er måske det mest foruroligende tegn. For man behøver ikke være HR-konsulent for at vide, at denne tendens vanskeliggør, at problemer kan identificeres og håndteres, der hvor de opstår og virker.

Nu er Danmark jo ikke noget firma, og beskrivelsen af krisestemningen i forskningen er, heldigvis, for ensidig: der findes også mange tegn på nybrydende samarbejder, på inspirerende organisationsudviklinger og livfulde forskningsmiljøer. At FKK kan uddele priser til et dynamisk forskningsmiljø er jo et godt eksempel på det sidste.

Det er afgørende, at både institutioner og forskningsråd, både medarbejdere og ledere, holder fast i disse positive takter og systematisk udvikler redskaber til at sikre kvaliteten i det daglige forskningssamarbejde. Mangler den kvalitet kan vi godt glemme alt om kvalitetsudvikling af forskningens indhold og resultater. Festtalerne om, at videnssamfundets afgørende forudsætning er engagerede og nytænkende medarbejdere, skal vise sig i praksis.

Derfor er det også afgørende, at alle aktører erkender et medansvar for denne kvalitetssikring – politikere, embedsværket, forskningsrådene, forskerne selv og institutionernes ledelser. Der må bygges bro over mistillidskløften, brydes op i dikotome forståelser af dem-os og tages afstand fra at gøre strukturelle processer til et spørgsmål om enkeltpersoner eller en abstrakt tidsånd.

Humanistisk forskning har et flot udgangspunkt for at kunne håndtere disse udfordringer. Vi har udviklet sofistikerede begreber om kulturelle forskelle og ligheder, vi har avancerede teorier om psykologiske reaktionsmønstre, og vi har grundige studier af kommunikationens afgørende betydning for den enkelte, for en organisation og for samfundet. Spørgsmålet er, hvorvidt vi formår at anvende disse indsigter i forhold til vores egne forhold og vores professionelle fremtid.